

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOSŤ (V REGIÓNE, OBCI)
Z PÔHĽADU SOCIOLÓGIE KRIMINALITY
(DIPLOMOVÁ PRÁCA)**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOSŤ (V REGIÓNE, OBCI)
Z POUHĽADU SOCIOLÓGIE KRIMINALITY
(DIPLOMOVÁ PRÁCA)**

Študijný program: Sociológia (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st., denná forma)

Študijný odbor: 3.1.1 Sociológia

Školiace pracovisko: Katedra Sociológie

Školiteľ : prof. PhDr. Peter Ondrejko, DrSc.

Nitra 2012

Bc. Zuzana Ligaová

Poďakovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať konzultantovi prof. PhDr. Petrovi Ondrejovi, DrSc. za odborné pripomienky. Ďalej chcem poďakovať venovať rodine a blízkym za neustálu podporu a pomoc, osobitne priateľovi Alexandrovi.

Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

ZADANIE ZÁVERE NEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Zuzana Liga ová
Študijný program: sociológia (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st.,
denná forma)
Študijný odbor: 3.1.1 sociológia
Typ závere nej práce: Diplomová závere ná práca
Jazyk závere nej práce: slovenský

Názov: Násilná trestná innos (v regióne, obci) z poh adu sociológie kriminality

Anotácia: Predpokladom riešenia sociologického poh adu na násilnú trestnú innos je pokus o porovnanie jestvujúcich kriminologických teórií a ich uplatnite nos v podmienkach SR. V práci je nevyhnutné vysvetli k ú ové termíny, osobitne problematiku násilia a názory na jej pôvod. V empirickej asti má práca podrobi analýze násilnú kriminalitu na vytypovanom území, pokúsi sa o charakteristiku jej prí in a to v porovnaní s ostatnými územiami (regiónmi). Vítanou sú as ou DP by boli postoje obyvate stva k násilnej trestnej innosti, identifikácia obáv a jej intenzity.

Školite : prof. PhDr. Peter Ondrejko vi , DrSc.
Oponent: Doc. PhDr. Stanislav Matulay, PhD.
Katedra: KSOC – Katedra sociológie
Vedúci katedry: PhDr. Anna Križanová, CSc.

Dátum schválenia: 04.10.2010

ABSTRAKT

LIGA OVÁ, Zuzana: *Násilná trestná innos (v regióne, obci) z pohľadu sociológie kriminality*. [Diplomová práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra sociológie. Školiteľ : prof. PhDr. Peter Ondrejko, DrSc. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.). Nitra: FF UKF, 2012, 85 s.

Diplomová práca sa zaoberá násilnou trestnou innosťou, vzhľadom k tomu, že ide o stále aktuálny a diskutovaný problém spoločnosti. V teoretickej časti sme sa venovali základnej charakteristike a popisu jednotlivých pojmov dôležitých pre našu prácu. Vzhľadom k tomu, že naša pozornosť je upriamená na násilnú kriminalitu, v práci je riešená problematika násillia a následne kriminalita - osobitne násilná kriminalita, kriminológia a jednotlivé kriminologické teórie, prevencia, viktimológia. Empirická časť je rozdelená na tri časti. V prvej sú riešené korelácie násilnej trestnej innosti v porovnaní so sociodemografickými ukazovateľmi nezamestnanosť, sobášnosť, rozvodovosť a saldo sňahovania v regiónoch Nitra a Nové Zámky. Druhou časťou empirie bolo spracovanie kvantitatívneho výskumu, kde sme zistovali aké sú postoje a obavy obyvateľov spomínaných regiónov. Doplňujúcou časťou sú časťou bola kvantitatívna sonda zameraná na páchateľov násilnej trestnej innosti. Pomocou kvantitatívnej metódy sme získali 189 dotazníkov od obyvateľov a 7 dotazníkov od páchateľov. Dáta získané z dotazníkov boli následne spracované v štatistickom programe SPSS - Statistical Package for the Social Sciences 16.0. V závere vyhodnocujeme a analyzujeme získané údaje.

Kľúčové slová: Násillie, Kriminalita, Násilná kriminalita, Kriminologické teórie, Prevencia, Viktimológia

ABSTRACT

LIGA OVÁ, Zuzana: Violent criminal activity (region, village) from criminal sociology perspective. [Master Thesis]. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of arts, Department of sociology. Supervisor prof. PhDr. Peter Ondrejko, DrAC. Qualification degree: Master (Mgr.). Nitra: FF UKF, 2012, 85 pages

Diploma work is based on violent criminal activity with regard to society problem, which is very actual and discussed issue. In theoretical part we devote to basic characteristic and description individual term important for our work. We are focused to violent criminality. In this work we solve violent problem and subsequently criminality, criminology theory, prevention, victimology. Empirical part has three parts. In first part we solve dependency of violent criminal work comparing with correlations social-demographic phenomenon's unemployment, marriage, divorcing and migration in regions Nitra and Nové Zámky. In second part we analyzed quantitative research. In this part we find out opinions and fears of residents from regions Nitra and Nové Zámky. Completing third part was quantitative probe targeted to culprits of violent criminal activity we procure 189 questionnaires from residents and 7 questionnaires from culprits. Figures from questionnaires were processed in statistic application SPSS-Statistical Package for the Social Sciences 16.0. in the end we evaluate and analyzing retrieved informations.

KEY WORDS: violent, criminality, violent criminality, criminologic theories, prevention, victimology

Obsah:

ÚVOD	9
1 Sociálna deviácia	11
1.1 Normy a sankcie	12
2 Agresivita a násilie	12
2. 1 Teórie agresie	15
2. 2 Druhy agresivity	16
3 Kriminalita	17
3.1 Násilná kriminalita	20
3.1.1 Metodika vyšetrovania násilnej trestnej činnosti.....	22
3.1.2 Typológia páchatelov násilnej kriminality.....	22
4 Kriminológia	23
4.1 Sociológia kriminality.....	24
4.2 Normatívna a interpretatívna paradigma kriminológie.....	25
4.3 Kriminologické teórie.....	26
4.3.1 Biologické teórie.....	27
4.3.2 Psychologické teórie	29
4.3.3 Teórie sociálnej podmienenosti.....	29
4.3.4 Kriminologické teórie hlavného prúdu.....	30
4.3.5 Alternatívne a iné kriminologické prístupy.....	38
5 Prevencia	39
6 Viktimológia	42
7 Postoje	43
8 Empirická časť	45
8.1 Ciele výskumu.....	45
8.2 Hypotézy.....	45
8.3 Metóda výskumu a technika spracovania údajov.....	45
8.4 Interpretácia dát.....	46
8.5 Charakteristika výskumného súboru (obyvatelia regiónov).....	52
8.5.1 Postoje obyvateľov vypytovaných regiónov k násilnej kriminalite.....	54
8.5.2 Páchatelia v očiach respondentov.....	65
8.5.3 Páchatelia.....	67
ZÁVER	69
POUŽITÁ LITERATÚRA:	72
Zoznam tabuliek a grafov	

- Graf 1: Vzťah násilnej kriminality a počet nezamestnaných za Nitru
- Graf 2: Vzťah násilnej kriminality a sobášnosti v Nitre
- Graf 3: Vzťah násilnej kriminality a rozvodovosti v Nitre
- Graf 4: Vzťah násilnej kriminality a salda s ahovania v Nitre
- Graf 5: Závislosť násilnej kriminality a počet nezamestnaných v Nových Zámkoch
- Graf 6: Vzťah násilnej kriminality a počet sobášov v Nových Zámkoch
- Graf 7: Vzťah násilnej kriminality a počet rozvodov v Nových Zámkoch
- Graf 8: Závislosť násilnej kriminality a salda s ahovania v Nových Zámkoch
- Graf 9: Rozloženie výskumného súboru podľa veku
- Graf 10: Rozloženie výskumnej vzorky podľa vzdelania
- Graf 11: Symetrická korešpondenčná analýza – rozšírenosť kriminality a stav respondenta
- Tab. 1: Násilné trestné činy (týranie, ublíženie na zdraví, porušovanie domovej slobody)
- Tab. 2: Násilné trestné činy (týranie, ublíženie na zdraví, porušovanie domovej slobody)
- Tab. 3: Rozloženie výskumného súboru z hľadiska pohlavia
- Tab. 4: Rozloženie výskumného súboru z hľadiska regiónu
- Tab. 5: Hodnotenie násilnej trestnej činnosti
- Tab. 6: Hodnotenie násilných trestných činov podľa závažnosti (obyvatelia Nových Zámkov a Šale)
- Tab. 7: Hodnotenie násilných trestných činov podľa závažnosti (obyvatelia Nitry a Zlatých Moraviec)
- Tab. 8: Crosstab premenných okres by vydieračský únos
- Tab. 9: Chí kvadrát
- Tab. 10: Kontingenčný koeficient
- Tab. 11: Závažnosť jednotlivých násilných trestných činov podľa obyvateľov
- Tab. 12: Crosstab premenných okres by týranie
- Tab. 13: Chí kvadrát
- Tab. 14: Kontingenčný koeficient
- Tab. 15: Treťostupové triedenie - pohlavie, okres a ich vplyv na názor vraždy
- Tab. 16: Miera vplyvu faktorov na páchanie násilnej trestnej činnosti

Úvod

Existencia násilného zločinu je od svojich začiatkov sprevádzaná kriminalitou. Napriek tomu, že je súčasťou nášho života, záujem o jej riešenie prejavíme až keď sa sami staneme obeť zločinu. Dynamický nárast kriminality si vyžaduje väčšiu pozornosť nielen samotnej verejnosti alebo odborníkov. Narastajúci strach z násilia sa stáva súčasťou našej každodennosti. Je však medzi nami skutočne viac násilníkov a násilia? Alebo sme iba viac informovaní prostredníctvom médií, ktoré s cieľom zvýšenia sledovanosti prifarbujú skutočnosť?

V predkladanej diplomovej práci s názvom *Násilná trestná činnosť (v regióne, obci)* z pohľadu sociológie kriminality sme sa rozhodli upriamiť pozornosť na aktuálnu problematiku násilnej trestnej činnosti, podloženú poznatkami nadobudnutými v rámci štúdia. Nosnými pojmami teoretickej časti práce je násilie, násilná kriminalita a kriminologické teórie. Prostredníctvom našej práce by sme radi upozornili na vplyv sociodemografických ukazovateľov na násilnú kriminalitu a upozornili na potrebu bližšieho preskúmania týchto korelácií.

Naším hlavným cieľom bolo zistiť koreláciu sociodemografických ukazovateľov s násilnou kriminalitou, čím chceme poukázať na vplyv spoločnosti a prostredia na násilnú kriminalitu. Ďalším hlavným cieľom práce je zistiť postoje, obavy obyvateľov na násilnú trestnú činnosť, konkrétne na každý násilný trestný čin jednotlivo, a vplyv sociodemografických ukazovateľov respondenta na názory na trestné činy. Doplnujúcou časťou je kvantitatívna sonda, ktorej objektom sú páchatelia násilnej trestnej činnosti.

Základnými piliermi práce je štúdium dostupnej literatúry a dát, spracovanie dotazníka, prieskum získaných údajov a matematicko-štatistická metóda analýzy i spracovania dát. Samotná práca sa skladá z dvoch základných častí – z teoretickej a empirickej. Teoretická časť je zameraná na definovanie kľúčových pojmov rozobraných v siedmych kapitolách.

V prvej kapitole je venovaná sociálnej deviácii, hodnotami a normami pre lepšie pochopenie základov kriminality. Vzhľadom k tomu, že pozornosť je zameraná na násilnú kriminalitu je druhá kapitola zameraná na násilie, agresivitu a jej druhy. V tretej kapitole je rozvídzame problematiku kriminalitu jej charakteristiky a osobitne sa zameriavame aj na násilnú kriminalitu. Štvrtá kapitola je venovaná kriminológii a sociológii kriminality, pričom nezabúdame na jednotlivé kriminologické teórie. Z dôvodu, že najvhodnejší spôsobom eliminácie kriminality je prevencia venovali sme jej piatu kapitolu a prostredníctvom šiestej kapitoly sme chceli upozorniť na zabúdanú sú časť kriminality -

viktimológii. Keďže je empirická časť zameraná na postoje obyvateľov, pokladali sme za nevyhnutné aspoň trochu nevenovať pár riadkov teoretickej časti práve postojom.

Empirická časť je rozdelená na tri časti obsahujúce ciele, hypotézy, charakteristiku výskumného súboru a metodiku. V prvej sa zaoberáme koreláciou sociodemografických ukazovateľov a násilnej kriminality prostredníctvom grafického zobrazenia vývoja jednotlivých javov (násilná kriminalita, nezamestnanosť, sobášnosť, rozvodovosť, saldo sťahovania). V druhej časti empirie sa venujeme analýze získaných údajov z dotazníkov prostredníctvom matematicko-štatistického softwaru SPSS, aby sme zistili postoje, obavy obyvateľov. Tretia časť je doplnujúcim obrazom páchateľov a na základe údajov od samotných páchateľov.

Táto práca preukázala ďalšie podnety na bližšie skúmanie, ktoré by mohlo vniesť viac svetla do danej problematiky.

1 Sociálna deviácia

Hlavným predpokladom existencie každej spoločnosti je problém biologického prežitia v prírodnom prostredí a nevyhnutnosť regulácie rovnováhy medzi ľuďmi a prírodou. Ľuď má so zvieratami spoločnú potrebu uspokojovania biologických potrieb, no zároveň sa odlišuje spôsobom uspokojovania týchto potrieb, ktorý súvisí s chodom kultúry. Avšak kultúrne potreby nemajú hranice a ich uspokojovanie môže prerásť do rozporu s kapacitou prírodných zdrojov (Keller, 2005, s. 9) práve preto je nevyhnutnosťou riadenie spoločenského života ľuďmi určitými pravidlami a normami, ktoré definujú určité spôsoby správania. Na základe týchto noriem dochádza zároveň aj ku akčiemu konaniu a sociálny život sa zdá predvídateľnejším. (Giddens, 2005, s.184) Na druhej strane tieto normy zároveň aj obmedzujú, pretože na ich základe sa podriaďujeme tomu, čo od nás spoločnosť očakáva. Ak tieto normy porušujeme hovoríme o deviantnom správaní. Vzhľadom k tomu, že normy a hodnoty sú v rôznych kultúrach, a dokonca v subkultúrach, odlišné, je ťažké určit a označiť určité správanie za deviantné. „Nikto neporušuje všetky pravidlá, ale nikto tiež úplne všetky nedodržiava.“ (Giddens, 2005, s.185) Samozrejme na nastolenie určitého poriadku v spoločnosti je potrebné riadiť sa určitými pravidlami a normami, najmä tie, ktoré vychádzajú z samotnej kultúry spoločnosti, s ktorými sa príslušníci jednoduchšie zotožňujú.

Keď hovoríme o deviacii musíme brať do úvahy otázku moci a majetku a aj o koho normy a pravidlá vlastne ide. Ako sme už spomínali deviaciu je ťažké definovať vzhľadom na odlišnosť kultúr, ale vo všeobecnosti môžeme povedať, že „sociálna deviácia predstavuje podtriedu sociálneho správania a sú to aspoň termíny na označenie odchýlky od očakávaného štandardizovaného a inštitucionalizovaného správania, ktoré predpisuje sociálna norma platná v určitej spoločnosti, skupine, sociálnom útve“ (Ondrejko, 2009, s.32) Samotná deviácia sa nevzťahuje iba na konanie jednotlivcov, ale aj na konanie celých skupín a vtedy možno hovoriť aj o deviantnej subkultúre.

Ondrejko (2009, s.34-35) nám ponúka rozdelenie sociálneho správania vo vzťahu k sociálnym normám nasledovne:

- normokonformné – je v súlade s normami spoločnosti
- nonkonformné, nápadné, provokujúce správanie – je ešte v rámci tolerančného limitu, spoločensky ešte akceptovateľné
- deviantné, odchýlne: disociálne, asociálne a antisociálne, delikventné, kriminálne

1.1 Normy a sankcie

Naše správanie je výrazne ovplyvnené samotnými normami a preto je dôležité si objasni tento pojem. Môžeme ich chápa ako konkretizáciu a inštitucionalizáciu hodnôt. „Sociálne normy môžeme definovať aj ako pravidlá pre vedomé sociálne konanie, predpisy pre sociálne správanie, o akávané správanie alebo dokonca vyžadované sociálne správanie, s charakterom kategorického imperatívu“ (Ondrejko 2009, s.36). Všetky spoločenské normy sú sprevádzané sankciami podporujúce konformitu, ktoré môžu byť ako pozitívne tak i negatívne. Ide o reakciu ostatných na správanie jednotlivca i skupiny, aby sa dodržovali dané normy. Sankcie sa delia ako sme už spomínali na pozitívne (odmena za konformné správanie) a negatívne (trest za nekonformné správanie), i na formálne (tam kde sú pevne stanovené skupiny i organizácie na zaistenie dodržiavanie noriem) a neformálne (spontánne reakcie na nekonformné konanie). Formálne sankcie definované vládou, ktoré musia občanovia štátu dodržiavať, sú zákony. (Giddens, 2005, s.187)

Balogová a kol. (2003, s. 23) hovorí o sociálnych normách ako o vzorcoch a modeloch reálneho správania ľudí, ide o pravidlo i požiadavku spoločnosti voči osobnosti. Tieto pravidlá môžu byť fixované v: písomných prameňoch (nevyhnutné pre existenciu spoločnosti) a v názoroch ľudí, čiže vo verejnej mienke (odovzdávajú sa z pokolenia na pokolenie).

2 Agresivita a násilie

Aby sme sa mohli zaoberať kriminalitou musíme si priblížiť samotné korene vzniku kriminality. Jedným z najelementárnejších faktorov kriminality je agresivita a násilie.

Násilie bezpodmienečne nepatrí k spoločensky nežiaducim javom a postupom času je táto problematika čím ďalej diskutovanejšia a nevyhnutnosť jej riešenia naliehavejšia. Tento jav je iasto nesprevádzaný aj súasným stavom spoločnosti, ktorá má určité prvky anómie. (Ondrejko, 2008, www.humanisti.sk)

Pojem agresivita a násilie môžu mať rôzny význam a tým vzniká aj určitý zmätok, pretože jednotlivé teórie agresie od biologických cez kognitívno-behaviorálne až po sociálne sú rozdielne i už vo svojich postupoch alebo prístupoch. Preto nemôžeme hovoriť o jednotnosti. Príkladom je rozpor koncepcie K. Lorenza, podľa ktorého je agresivita spontánna pudová tendencia, tzn. že vonkajší podnet nie je nevyhnutnosťou. Spolu s príchodom behaviorizmu sa začínajú objavovať v samotnom loveku a jeho okolí. J. Dollardova teória tvrdí, že agresivita je reakciou na frustráciu. Ako spomína

Suchý (2007, s.25) agresívne správanie je možné pozorovať ako epizódy. Násilie ako pojem sa používa zvyčajne pre interakciu medzi ľuďmi. Musíme však opomenúť, že je potrebné brať do úvahy aj motívy a ciele, kognitívne štruktúry, motorické prejavy agresie a interpersonálne skutočnosti rozšírené o vzťah obe - agresor a náhodný pozorovateľ.

V sociológii násilie znamená istý druh moci. Moc v tomto spojení znamená schopnosť prinútiť niekoho, aby sa správal inak ako sám chce, a zároveň schopnosť obeť využiť, uplatniť, prípadne rozvinúť svoju kapacitu ako opak bezmocnosti. Reakcia na zdanlivé a skutočné ohrozenie vlastnej moci, ako prejav hnevu a útočné správanie označujeme pojmom agresia. Táto agresia môže mať viaceré úrovne a to individuálnu, skupinovú a dokonca masovú. Agresia má podľa Ráca (2011, s.18-19) negatívne účinky z rôznych hľadísk: z hľadiska jednotlivca ide o prejavy na zdraví, z hľadiska spoločnosti môže ísť o ohrozenie spoluzitia, fungovania sociálnych systémov a možno i samotnú existenciu štátu. Samozrejme aj prejavy môžeme odlišovať a to na evidentné, za ktoré môžeme považovať napríklad bitku, trhanie a pod. alebo skryté, príkladom je ohováranie a ponižovanie. (Rác, 2011, s. 18-19) Keď sa týka sexuálneho násillia jeho sociálna konštrukcia je postavená na konštrukcii, kde je na jednej strane prirodzená agresivita muža a žena v roli potencionálnej obeť. Už tu dopredu vieme kto je silnejší a kto slabší a tým sa posiluje mužská dominancia. Patriarchálna spoločnosť si predstavuje pod sexualitou sexuálne podriadenie a dobytie ženy mužom, čo je úzko prepojené so sexuálnym násillím (Marková, 2006, s. 454-455). Godenzi roku 1997 (in Filadelfiová, 2005) poukázal na vzťah násillia a rovnosti, kde je práve nerovnosť jedným z rozhodujúcich faktorov ovplyvňujúcich násillie.

Násillie sa rozvíja za pomoci ďalších fenoménov predstavujúcich zlo, ktoré je jedno z najvšeobecnejších filozofických kategórií. Ondrejko (2009, s. 129) spomína hneď niekoľkých autorov hovoriacich o zle – A. Toynbee (1966), ktorý okrem troch vrodenných dispozícií pokladá schopnosť ľoveka rozlišovať medzi dobrom a zlom za jeho najpodstatnejší znak. I. Kant sa tzv. radikálnym zlom ňudí zaoberal s morálnym zámerom a jeho optimizmus sa prejavil v nádeji, že ňudia sa od zla dokážu oslobodiť. Presvedený o opaku bol Schelling so svojimi pochybnosťami o rozumnosti ľoveka a sveta. Schopenhauer považoval zlo za vôľu k ničeniu, nemožnú obmedziť rozumom.

Najzávažnejšie nebezpečenstvo predstavuje tzv. banálne zlo, ktoré pomenovala Hannah Arendtová (1995). Ide predovšetkým o odpútanie ňudských ňinov od ich subjektívneho významu. V podstate ňudia páchajú zlo bez toho, aby si to sami uvedomovali. ľovek vtedy nie je schopný zlo rozpoznať, uvedomovať si ho a pomenovať (Rác, 2011, s. 18).

Neexistuje žiadna všeobecne uznávaná definícia agresivity, no pod agresívnym správaním si môžeme predstaviť „porušenie sociálnych noriem, ako správanie obmedzujúce práva a narušenie integrity sociálneho okolia“ (Fischer, 2009, s.46) Agresivita predstavuje určitú tendenciu násilného i útočného konania vo i ostatným a agresia je aj reálnym prejavom tohto konania.

Ak hovoríme o agresivite v jej súvislosti sa často stretávame aj s pojmom hostilita, ktorou označujeme nepriateľský postoj vo i sebe a okoliu s agresívnymi prejavmi správania. Hrubé porušovanie noriem je považované za patologické, napriek tomu zdravá miera agresivity je považovaná za asertivitu, iže schopnosť zdravo sa sociálne presadzovať spôsobom, ktorý je potrebný a spoločensky prijateľný. Opakom tohto konania sú prejavy agresivity.

Vráťme sa však k samotnému násiliu (nem. Gewalt, angl. violence). Najčastejšie o ňom hovoríme v súvislosti s kriminalitou, hovoríme o násilí v rodine, vo i ženám, deťom, v školách, o každodennom násilí a iné. Za násilie sa považuje aj jednorazový fyzický akt, spôsobujúci ujmu druhému. Ondrejko hovorí, že „násilie môže byť zabudované i do štruktúry samotného spoločenského systému a môže predstavovať dynamický proces.“ V súvislosti s násilím Ondrejko (2009, s.130-132) hovorí, že „jadrom fenoménu násilia je to, čo násilie prináša jednotlivcovi i spoločnosti, čo násilie umožňuje a čo uvádza do pohybu v spoločnosti, osobitná logika bezprostredného situačného konania v ňom sa so svojou praktickou nepredvídateľnosťou, emóciami a skúsenosťami“.

Ako spomína Dianiška a kol. (2009, s.162-163) násilie môže byť považované i za normálny mechanizmus riešenia nezhôd, konfliktov i predpokladom pre ideologické politické dôvody. Uvádza tri typy násilia a to interpersonálne resp. medzi ľudské, násilie proti sebe smerujúce, kolektívne resp. hromadné násilie.

Mnohí jedinci, skupiny sa snažia presadiť svoje záujmy a potreby prostredníctvom násilia, čo je samozrejme nevítaný spôsob. Avšak v niektorých prípadoch sa použitie násilia považuje za nevyhnutné. Príkladom je polícia, ktorá má ako jediná monopol na použitie násilia.

Čo sa týka násilia vo i ženám a dievčatám expertná skupina Rada Európy (In: Slavíková, 2000, s.226) uvádza tieto druhy násilia: fyzické (bitie, týranie vražda...), sexuálne (sexuálna aktivita bez súhlasu ženy, incest...), psychologické (výsmech, izolácia, šikanovanie...), ekonomické (bránenie prístupu k peniazom, vzdelávaniu...), štrukturálne (nerovná miera moci, bránenie základných práv...), duchovné násilie (ničenie kultúrnych a religióznych systémov viery ženy...).

Ondrejko (2009, s. 142) spomína aj osobitný druh násilia vzbudzujúci strach, hrôzu a paniku – terorizmus. Záujem o terorizmus vzrástol predovšetkým udalosťou z 11. septembra 2001. Pojem extrémizmus sa najčastejšie spája s extrémistickými skupinami motivovanými rasovo, xenofobicky, etnicky a podobne. Avšak terorizmus je spájaný i s organizovaným zločinom. Teroristické skupiny v niektorých prípadoch dokonca získavajú podporu štátu, ktorá samozrejme zostáva skrytá. Táto podpora spočíva v materiálnej oblasti alebo v podobe profesionálneho výcviku. Eichler (Sociológia 2009, s. 457-484) spomína Beckovu sociologickú charakteristiku globálneho terorizmu. Podľa Becka etapy terorizmu nespočívajú iba na sile štátu (force), no predovšetkým na jeho moci (power). Teroristi sú odhodlaní použiť ako zbraň vlastný život, čím získavajú prevahu i obrovskú moc. Nástupom globálneho terorizmu sa zmenilo správanie, ktoré je v rozpore so záujmom civilizácie. Ide o antihumánne a nemorálne teroristické akty.

2.1 Teória agresie

V súčasnosti koexistuje niekoľko psychologických teórií, napriek tomu žiadne z nich sa nedá univerzálne použiť pre celú oblasť agresie. Írtková (2004, s.165-172) objasňuje tri základné koncepcie agresie:

1. psychoanalytická teória agresie – agresia sa chápe ako pudová inštinktívna zložka osobnosti, ktorá je mu prirodzene daná,
2. frustračná teória agresie – nepredpokladá samotný motív (pud) agresie. Každým pojmom je frustrácia, ktorá je označením situácie, keď uspokojenie určitého motívu (potreby) bránia rôzne prekážky oddeľujúce i znemožňujúce dosiahnutie cieľa.
3. učiteľská koncepcia agresie – vychádza z behaviorizmu a vplyvu prostredia na problematiku agresie.

Iba malá časť agresívnych prejavov patrí do skupiny tzv. kriminálnej agresie, ktorú postihuje zákon. Hovoríme o nej ako „agresia svojím obsahom a spôsobom útoku na záujmy a hodnoty chránené právnym systémom“ (Írtková, 2004, s.172). Spravidla býva kriminálna agresia spájaná s fyzickým násilím alebo útokom.

Írtková (2004, s.172) spomína kriminálnu agresiu reaktívnu (bez prípravy) a premyslenú. Podľa emocionálneho doprodu spomína:

- tzv. afektívne zameranie – obsah, kvalita citového prežívania uvádzajúce a sprevádzajúce kriminálny čin z čoho neskôr kriminálnu agresiu delíme na ofenzívnu (sprevádzajúci prežitok z komponovania zlosti, hnevu) a defenzívnu (agresia spojená s pocitom strachu a ohrozenia)

- registrácia samotného faktu prítomnosti i absencia afektívneho doprovodu – napríklad ak agresor bol vo i obeti ahostajný tzv. chladná agresia. Jej opakom je afektovaná kde agresor prežíva silné rozrušenie

Nesmieme zabudnú na moment brutality, na základe ktorej sa posudzuje primeranos kriminálnej agresie. Ke hovoríme o brutálnom konaní nejde nám o samotné prekroenie zákona, ale o spôsob akým bol tento zákon porušený. Brutálnos trestného inu naj astejšie vypovedá o tom, že jedinec, ktorý tento in spáchal má narušenú štruktúru a dynamiku osobnosti írtková (2004, s.172 -173)

2.2 Druhy agresivity

Tak ako neexistuje všeobecne prijatá definícia agresivity, neexistuje ani jej klasifikácia, ale z poh adu sociálnej patológie je vhodná táto klasifikácia pod a Nakone ného (1996, s.204):

Zlostná agresivita – V tomto prípade sa jedná o reaktívnu formu agresívneho správania, prípadne vyjadrenie nevôle. Tento druh agresivity je minimálne nebezpe ný a nie je zamerané na cie . Zaru ujeme sem nenávis a závis , cielené spôsobovanie bolesti, o prináša vnútorné uspokojenie.

Inštrumentálna agresivita – Tu už môžeme o agresivite hovori ako o prostriedku na dosiahnutie cie a. Cie om môže by vlastná ochrana i ochrana blízkych a pokia ide o reaktívne agresívne správanie nie je nevyhnutnos ou ho považova za sociálne patologický jav. Ak však ide o správanie zamerané na uspokojovanie potrieb ide o negatívne hodnotenie správania.

Spontánna agresivita – Miera reaktivity a aktivitu pri spontánnej agresivite je zatia nedostato ne preskúmaná.

Existujú však rôzne druhy agresívneho spávania, ktoré bolo pozorované udí. Príkladom je delenie agresívneho správania u Volavky (in Hoschl, in Fischer, 2009, s. 49) na agresivitu predátorskú, kde typickými predstavite mi sú profesionálni vrahovia a lupi i, ktorý prostredníctvom agresie uspokojujú svoje delikventné potreby alebo ho využívajú k obžive. Na druhej strane sem patria psychiatrickí pacienti, ktorí využívajú agresivitu a násilie na uspokojovanie materiálnych potrieb. Najbližší tomuto typu agresie je inštrumentálny alebo môže ís o zlostnú agresivitu. alej spomína agresivitu ideologickú, ktorá má odlišný dôvod motivácie pretože v tomto prípade je motivácia ovplyv ovaná skôr spoľo ensky negatívnym uspokojovaním potrieb bezpe ia, istoty i potreba alternatívnej sebarealizácie (napríklad etnické vraždenie)

Dôležité je spomenúť ďalšie pojmy spájajúce sa s agresiou, na ktoré upozorňuje aj Rác vo svojej publikácii (Rác, 2011, s.19-20) ako tyranizovanie, i frustráciu.

3 Kriminalita

Kriminalita (z lat. criminalis = zloinný, crimen = zločin) sa tiež nazýva aj zloinnosť, čiže „výskyt trestného správania alebo správania kriminálneho, vyjadrený súhrnom trestných činov spáchaných v spoločnosti“ (Kapr a kol. 1994, s.79-80). Kapr a kol. taktiež spomína, že tento pojem je vymedzený i platným trestným právom, na základe ktorého sa stanoví aké protispoločenské správanie sa považuje za trestný čin z hľadiska nebezpečnosti. Kriminológia sa formovala určitým spôsobom na základe sociológie, hlavne z dôvodu skúmania vzájomných vzťahov kriminologických javov a javov sociálnych, pričom je nevyhnutné v kriminológii brať do úvahy vplyv celého systému spoločenských vzťahov na konkrétne objekty kriminológie. Samotná sociológia sa musí sústrediť na vplyv kriminologických faktorov na rozvoj sociálnych interakcií (Madliak, 1998, s.23). Vzhľadom k množstvu kriminologických faktorov a neustále sa meniacej spoločnosti i zákonov, sociológia nemá najvyššiu úlohu. Podľa Pecku (2010, s.174) je sociológia „vlastný komplexný prístup založený na názore, že trestný čin a kriminalita vôbec, sú produktmi konkrétnych spoločenských pomerov, ktoré možno sledovať v mnohých sociálnych interakciách“.

Význam kriminality vychádza z dvoch aspektov, ktoré sa v poňatí kriminality reprodujú a to správanie prekračujúce normu, čiže je neprípustné z hľadiska etických noriem; a sankciovanie takéhoto správania

Toto delenie popisuje Ondrejko (2009, s.193-194) a zároveň hovorí o odlišnosti prekračenia normy v individuálnej podobe – zločin, od masovej podoby – kriminalita, zloinnosť. Zločin sa historicky vyvíjal, a podľa vývoja a prognóz kriminality bude ľudstvo sprevádzať i naďalej. V poňatkoch sa zločin vymedzoval na základe etických a náboženských noriem, ktoré sa vplyvom času racionalizovali, inštitucionalizovali a formalizovali (trestno-právne normy). Rovnako aj trest sa dostal z pozície individuálnej odplaty do podoby inštitucionalizovaného výkonu trestu, ktorej hlavnou náplňou je navodiť sociálnu spravodlivosť, napraviť a pôsobiť i ako prevencia (zastrešenie trestnom). Kritériom pre vymedzenie trestnej sankcie spoívajú v ochrane ľudských práv a individuálnej pozitívnej slobody, kontrole správania a stability spoločenského poriadku, ktoré nepodlieha dobovým i politickým vplyvom.

Madliak (1998, s.69-70) upozoruje na potrebu rozlíšenia pojmu trestný čin a zločin. Napriek tomu, že sa skúma súhrn trestných činov spáchaných za určitých a v určitých podmienkach, zločin je objasňovaná iba na všeobecnej úrovni iže je organickým súhrnom jednotlivých trestných činov. Zločin možno charakterizovať ako podľa Madliaka ako „historicky podmienený hromadný spoločenský jav podliehajúci zákonitostiam existencie a vývoja príslušnej spoločnosti.“

Podľa Zbierky zákonov č. 300/2005 „Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak. § 9“ Druhy trestných činov sú trestný čin prečin a zločin.

§ 10 (1) Prečin je trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov. Nejde o prečin, ak vzhládom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel a je jeho závažnosť nepatrná.

§ 11 Zločin je úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov. O zločin ide aj vtedy, ak v prísnejšej skutkovej podstate prečinu spáchaného úmyselne je ustanovená horná hranica trestnej sadzby prevyšujúca päť rokov. Zločin, za ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov, sa považuje za obzvlášť závažný.“ (Zbierka zákonov č. 300/2005)

Kriminalita sa môže vymedzovať spôsobmi, ktoré spomína Ondrejko (2009, 193-6):

1. sociálno-etické vymedzenie zločinu – vychádza z noriem a kultúrnych vzorov. Zločin sa v tomto prípade delí na prirodzený, viažuci sa na bezprostredné medziľudské vzťahy, ktorý predstavuje to, „o čo je zlé samej osebe“; umelý „to, o čo je ako zlé zakázané“ viažuci sa skôr na vzťahy ľudí k inštitúciám
2. normatívne (trestno-právne) – ide o kriminologické vymedzenie postavené na presnosti, jednoznačnosti obsahu a rozsahu kriminality. Avšak aj hranice kriminalizácie sú iba relatívne hlavne z dôvodu časopriestorovej premenlivosti obsahu pojmu.
3. sociologické (zločin ako deviácia) – záujem sa sústreďuje hlavne na sociálnu podmienenosť a sociálne dôsledky vo vzťahu ku kriminalite. Problém nastáva pri uplatňovaní trestno-právnej definície kriminality pri definovaní jej výskumných zámerov kvôli tomu, že trestné činy definujú rozsah a obsah kriminality bez zmien v sociálnej sfére spoločnosti. Za vhodnejší pojem sa považuje delikvencia, či sociálna deviácia (pozri 1.kap.), ktorá sa považuje za správanie odchyľujúce sa od normy,

pri tom nemusí ís iba o právne normy, ale i normy sociálne (etické, náboženské). Pozitívnom tomto pojmu spoíva v jeho hodnotovej neutralite hlavne z dôvodu možnosti skúmania v širšom kontexte.

4. kriminalita ako medziudský konflikt – kde nie je dominantným trestným činom ako porušovanie noriem i spoločného poriadku, ale ako škoda i ujma spôsobená obeťou i hrozba pre bezpečnosť spoločnosti. V tomto prípade nejde o sankcionovanie páchatelia, ale o dohodu medzi páchatelom a obeťou prostredníctvom mediátora a alternatívnych sankcií. Preto môžeme hovoriť o kriminalite ako medziudskom konflikte nie ako o deviantnom správaní.

Popis kriminality sa uskutočňuje predovšetkým prostredníctvom kriminálnej štatistiky, pretože ak chceme skúmať zákonitosti alebo príčiny spoločného javu nevyhnutnosťou je v prvom rade skúmaný jav pozorovať a popísať. Z toho dôvodu sa aj rozlišuje kriminografia (kriminálna fenomenológia) zaoberajúca sa javovou stránkou kriminality, a kriminálna etiológia, ktorej snahou je vysvetliť vznik a vývoj kriminality. (Novotný, Zapletal, 2004, s.44)

Madliak (1998, s. 72-73) upozorňuje, že štatistické zákonitosti spoločných javov závisia na množstve subjektívnych a kolektívnych nekonštantných, ale historicky a spoločensky podmienených vplyvov. Pri použití len matematicko-štatistických analýz k nesprávnym vecným záverom, vzhľadom k tomu, že na zločinov vplyva množstvo faktorov ako latentnosť trestnej činnosti, populačné a demografické faktory a pod. Hlavnou príčinou nepresnosti môže byť, že známasť trestnej činnosti je nezistená tzv. latentná (skrytá). Latentné trestné činy sú tie, ktoré neboli príslušnými orgánmi zistené a registrované. Možno vymedziť tri podskupiny latentnej trestnej činnosti:

1. prirodzená latencia – trestné činy, o ktorých zástupcovia inštitúcií, organizácií alebo jednotlivé osoby nevedia,
2. hraničné situácie – prípady, kedy sa fakt trestného činu zistí, avšak osoba, ktorá ho zistila v rámci určitých dôvodov trestný čin nevidí,
3. umelá latencia – ide o trestné činy, ktoré sa nepovažujú za porušenie zákona, neregistrujú sa a sú úradnými osobami zatajované. (Madliak, 1998, s.73)

Miera latencie kolíše pod vplyvom viacerých faktorov najmä pod vplyvom druhu kriminality, dynamiky nárastu kriminality, schopnosti polície účinne odhaliť a objasniť trestnú činnosť, dôvery verejnosti k polícii a inštitúciám trestnej spravodlivosti (Ondrejko, 2009, s.200)

Ondrejkovi taktiež spomína, že v zahraničí sa na zistenie reálnej kriminality používajú ďalšie zdroje hlavne výskumného charakteru ako self-reports, viktimizačné výskumy a expertné odhady.

V štatistikách sa okrem celkovej kriminality uvádzajú aj stavy jednotlivých druhov, kde sa trestnéiny podobného charakteru zoskupuje do skupín: násilná, majetková, ekonomická, mravnostná a organizovaná kriminalita.

3.1 Násilná kriminalita

Násilná kriminalita je ústrednou témou kriminológie. Už od poiatku kriminológie sa pozornosť sústreďuje hlavne na problematiku kriminálneho násillia, ktoré je takpovediac ukazovateľom miery úspešnosti kontroly kriminality. Táto kriminalita v spoločnosti, ako upozorujú Novotný, Zapletal (2004, s.282-293) nie je rozložená rovnomerne z dôvodu, že jej rozloženie je ovplyvňované faktormi ako sú sociodemografické charakteristiky páchatelov, typ pohlavia, vek, bydlisko (mesto, vidiek), sociálne ekonomický status, vzdelanie a pod. Preto je pri skúmaní kriminality hlavnou požiadavkou prihliadať na tieto faktory.

Podľa Holcra (s.36-37) bude násilná kriminalita v kontexte celkovej kriminality zaujímať osobitné miesto a pod vplyvom času sa bude naďalej neúprosne zvyšovať, pretože samotné kriminálne násillie nebude už iba cieľom, ale postupne sa stane aj účinným prostriedkom na páchanie mravnostnej, ekonomickej, majetkovej a inej kriminality. Holcr alej upozorňuje na tzv. netradičnú kriminalitu, ide predovšetkým o kriminalitu organizovanú, jej finančné zdroje a drogovú kriminalitu. Riziko blízkej budúcnosti predstavuje nielen samotný stav a dynamika násilnej kriminality, ale jej smerovanie v rámci nebezpečnosti. Osobitné príznaky budú mať trestnéiny s inštrumentálnou funkciou, kde sa predpokladajú výrazne zmeny v štruktúre a intenzite. Iné príznaky budú mať finalitné trestnéiny, ktorých cieľom je usmrtiť obe alebo jej ublížiť na zdraví a spôsobiť fyzickú bolesť. Ich štruktúra by mala byť konštantná rovnako ako aj jej dynamika.

Dianiška a kol. (2009, 163) vo svojej práci uvádza profil násilnej kriminality Násilnej komisie pre príznaky a prevenciu násillia („The National Commission on the Causes and Prevention of Violence“, 1969) cez tieto znaky: násilná kriminalita je primárne fenomén veľkých miest, je v prevažnej väčšine páchaná mužmi, koncentruje sa v skupinách mladých ľudí vo veku 15-24 rokov, je páchaná jednotlivcami z nižších príjmových sfér, obeť násilnej kriminality majú obvykle rovnakú charakteristiku ako páchatelia s tým, že

viktimita je obvykle u mladistvých, chudobných a „čiernych“ jedincov a najväčší podiel všetkých násilných činov spáchali recidivisti.

Samozrejme po rokoch nemusíme úplne súhlasiť so všetkými znakmi, ktoré sa postupom času zmenili. Napriek tomu, že muži majú v oblasti násilnej trestnej činnosti prvenstvo, podiel žien na tomto druhu trestnej činnosti sa zvýšil a podľa kriminálnej štatistiky Ministerstva vnútra z roku 2010 násilnú kriminalitu spáchalo 3 987 mužov a 2 859 žien.

Násilná kriminalita je najčastejšie medializovaná a v dôsledku dramatizácii médií dochádza často ku skresleným obrazom. Z toho dôvodu prevláda zdanie, že násilná kriminalita neustále stúpa, pričom opak môže byť pravdou. Rozdiel je v tom, že v minulosti sa o tom nehovorilo tak často a verejne ako v súčasnosti.

Násilné trestné činy sú podľa Heretika (2004, s.257) stíhané ako Trestné činy proti životu a zdraviu podľa siedmej hlavy trestného zákona, a u nás sa podľa dlhodobiejšieho sledovania štatistík dostáva na tretie miesto, hneď po majetkových a trestných činoch v doprave. Za násilné trestné činy ako akty násillia proti osobe a jej zdraviu považujú úkladná vražda §144, vražda §145, vražda nenarodeného dieťaťa §146, zabitie §147,148, usmrtenie §149, ublíženie na zdraví §155-158, lúpež §188, týranie blízkej a zverenej osoby §208 a pod.

Najzávažnejším trestným činom v rámci násilnej kriminality je vražda. Vražda je niekedy i spôsob ako si vybaviť úcty a tento spôsob využívajú hlavne organizované kriminálne skupiny obchodujúce s drogami, ktoré riešia i osobné problémy napríklad aj najatím vraha. Novotný, Zapletal (2004, s.282-293) alej spomínajú, že aj tak stále prevažujú vraždy, ktoré sú emotívne, spontánne reakcie poznamenané konfliktami. Iným typom sú vraždy použité ako prostriedok na dosahovanie vlastných cieľov.

Osobitnú pozornosť si vyžadujú trestné činy vydieranie alebo útlaku, prostredníctvom ktorých ide o vymáhanie poplatkov i o tzv. ochranu a vymáhanie pohľadávok. Najčastejšie, ako uvádza Turayová (2001, s.116), sa na u nás na týchto trestných činoch podieľajú nezamestnaní a pracovníci civilno-bezpečnostných služieb alebo obecných polícii, ktorí majú oprávnenie na držanie a nosenie zbrane.

Niektorí kriminológovia za násilné trestné činy považujú aj rozličné formy slovného obťažovania, vyhrážania alebo zneužívania.

Na základe správy o bezpečnostnej situácii v Slovenskej republike za rok 2010 (Ministerstvo vnútra SR) vieme, že podiel násilnej kriminality predstavoval 7,91% na celkovej trestnej činnosti. Z hľadiska dlhodobého sa zaznamenal pokles tohto druhu

kriminality. V porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo k zníženiu o 805 prípadov, avšak stúpol počet vražd o 5 prípadov, a ich objasnenosť predstavovala 76%. Za motívy týchto vražd sa považujú osobné vzťahy, konflikty, nehody pričom išlo vo väčšine prípadoch o vopred nepripravené konanie.

3.1.1 Metodika vyšetrovania násilnej trestnej činnosti

Na vyšetrovanie násilnej trestnej činnosti sa odporujú aj kriminalistické metódy používané pri vraždách, lúpeži, ublížení na zdraví, obmedzovanie osobnej slobody, porušovanie domovej slobody, vydieranie a pod. Objektom útoku je pri týchto prípadoch vždy fyzická osoba, jej život a zdravie, slobody, majetok a pod. i základné ľudské a občianske práva.

Spôsoby páchania násilnej trestnej činnosti sú: konanie páchatelia a bez prípravy tzv. konanie v afekte; konanie páchatelia a po príprave (vytypovanie obete, zbrane).

Ďalšími kritériami môžu byť aj tieto skutočnosti: poškodenie zdravia obete; motív násilnej trestnej činnosti; súdno-lekárske hľadisko, spôsoby utajovania násilnej trestnej činnosti (Šimovík, 2001, s.293-298)

Aby sa násilná trestná činnosť mohla dostať do pôsobnosti vyšetrovania je nevyhnutný podnet ako nález obetí, oznámenie poškodeného, oznámenie lekárskeho zariadenia o privezení poranenej, usmrtenej osoby; oznámenie svedkov.

Vzťah páchatelia a obeť môže mať rôznu povahu (Šimovík, 2001, s.293-298) rôznorodý rozmer od toho kde sa vzťah medzi páchatelom a obeťou nepredpokladá až k tzv. „rodinné vraždy“. Dokonca môže v istých prípadoch ísť aj o predstieranie trestného činu napr. keď páchatelia sa snaží zinscenovať nešťastnú náhodu, samovraždu, prirodzené úmrtie, alebo zo strany obete, ktorá sa pokúsi o falošné obvinenie z pokusu vraždy a pod. Pri vyšetrovaní sa vyšetrovatelia zameriava na zistenie miesta úkrytu obete, určenie vzťahu páchatelia - obeť, zistenie motívu páchatelia a, iné možné vysvetlenia skutočností.

3.1.2 Typológia páchatelia v násilnej kriminalite

Hlavné charakteristické znaky uvádza Šimovík (2001, s.295) a to, pomerne nízky stupeň dosiahnutého vzdelania, nadmerná konzumácia alkoholu a návykových látok. Páchatelia násilnej trestnej činnosti sú vysoko zastúpení radom psychopátov s agresívnymi sklonmi a osobami trpiacimi poruchami a chorobami duševného charakteru. Šírková (1998, s.90,) uvažuje o troch typoch násilných páchatelia v:

1. afektívny páchatel – naj častejšie pri partnerských vraždách, kde hlavnú úlohu zohráva emocionálne vyhrotená situácia. Nejde o nebezpečný typ páchatel a na základe priaznivej prognózy ďalšieho správania nízkej pravdepodobnosti recidívy;
2. deviantný páchatel – v tomto prípade nejde o emocionálnej motivácii k obeti, dokonca k nej nemá osobný vzťah. Útočí nevyberaným spôsobom a je považovaný za nebezpečného;
3. racionálny páchatel – kalkuluje s rizikom a trestný čin si premyslí dopredu pretože je prostriedkom, skrz ktorý chce páchatel dosiahnuť svoj cieľ – materiálny a iný úžitok. Jeho nebezpečenstvo možno považovať za zvýšené.

Dianiška (2009, s. 166) poukazuje na typológiu Johna Condrada Spencera (1966), ktorá je rozšírená o kultúrneho násilného páchatel a („culturally violent offender“) – ide o jednotlivcov žijúcich v kultúrach, v ktorých sa násilie považuje za akceptovateľný nástroj riešenia konfliktov.

4 Kriminológia

Základné problémy a úlohy celospoločenského významu sú negatívne javy akým je aj kriminalita a jej podmienky. U nás je stále prechovávaný názor, že prísny trest je efektívnym riešením kriminality, avšak aby mohol byť trest vykonaný musí byť odhalený trestný čin, páchatel postavený pred súd a následne odsúdený k vykonaniu trestu. Moderná kriminológia navrhuje a odporúča iný postup. Riešenie vidí v samotnej prevencii, poznávaní a zisťovaní podmienok a príčin kriminality. Spolu s tým je však nevyhnutné skvalitnenie morálky, kultúry, vzdelania, právneho vedomia a v neposlednom rade aj vedecké poznanie zdroja kriminality.

Kriminológia znamená v doslovnom preklade veda zaoberajúca sa zločinom (latinské crimen – zločin, grécke logos – niečo, čím sa zaoberajúci) a ako prvý ju takto pomenoval taliansky právnik Raffaele Garofalo keď roku 1885 nazval svoju knihu „Criminologia“ (Turayová, 1999, s. 7). Kriminológia ako moderná multidisciplinárna veda o kriminalite si kladie za povinnosť zviditeľovať a presadiť získané poznatky o príčinách kriminality, jej podmienkach, o páchateloch trestných činov a obetiach. Samozrejme sa zároveň pokúša sformulovať praktické poznatky, odporúčania a závery, hľadá nové metódy výskumu a chce tvoriť efektívne vedecké teórie (Turayová, 2009, s.7). Samozrejme je veľa prípadov na skúmanie avšak v našej spoločnosti je samotná kriminológia pomerne mladá veda.

Kriminológia sa zaoberá kriminalitou ako sociálnym javom a postupne sa spolu so získavaním poznatkov o kriminalite zaujala svoje miesto v systéme spoločenských vied.

Skúma kriminalitu ako sociálny jav ale aj jej príčiny, kriminogenézu, prevenciu kriminality a obeť trestných činov (viktimológia) takže zahŕňa poznatky z viacerých vied o ľuďoch a spoločnosti ako napríklad trestné právo, kriminalistiku, štatistiku, psychológiu, psychiatriu atď. z toho vyplýva, že ide o multidisciplinárnu (interdisciplinárnu) vedu. Existuje množstvo definícií kriminológie a ich obsah sa postupne spresňuje a rozširuje. Táto veda vychádza z poznania, pozorovania skutočností, čiže je to usporiadaný systém empirických poznatkov o teóriách zločinu, páchatelovi, obeť sociálnych následkov a dôsledkov spáchaného zločinu. (Turayová, 1999, s.7) Zaujímavým je aj fenomén strach z kriminality, ktorý taktiež patrí do oblasti záujmu kriminológie. Samotný strach z kriminality i zločinu sú odrazom kriminality v najrôznejších dimenziách, prostredníctvom ktorých jedinci vyjadrujú špecifický pohľad na svet. Strach ako jedna z najintenzívnejších ľudských emócií, je súčasťou nášho každodenného života. Ondrejko (2011, s. 79-80) na základe jednoduchých ankiet poukazuje na to, čoho sa najviac bojíme. Patrí sem strach o život, strach z kriminality, násilia, od 11. septembra 2011 hovoríme aj o strachu z terorizmu, a v neposlednom rade o ide o strach z osamelosti vo vyspelejšej spoločnosti. V ďalších kapitolách sa budeme bližšie venovať samotnej viktimológii, páchatelovi a v neposlednom rade i prevencii.

Dlho trvalo integrovať do vedných disciplín využívaných na vysokých školách aj kriminológiu a tak je na Slovensku pochopiteľné i základný výskum v oblasti kriminológie pozadu, čo pociťujeme i v súčasnosti. Aj podľa Madliaka (2010, s.26) je dominantným nedostatkom slovenskej kriminológie absencia vedeckého výskumného ústavu zameraného na príčiny zločinu, a dôležité je aj zameranie sa na skúmanie príčin vzniku nových foriem zločinu ako napríklad terorizmus, extrémizmus, obchodovanie s ľuďmi, čiže nové prvky zločinu. Kriminológia je veda zaoberajúca sa kriminalitou a kriminalita je súčasťou spoločensky nežiaducich javov, preto je dôležité zaoberať sa oň aj z pohľadu sociológie kriminality. Spolu s kriminalitou skúmame aj jej príčiny, kriminogenézu, možnosti jej predchádzania čiže prevenciu a neposlednom rade je nutné sa zaoberať aj skúmaním obetí trestných činov čiže viktimológiou. „Kriminológia je usporiadaný celok empirických poznatkov o zločine zločincovi a kontrole zločinného správania (sociálna kontrola)“ (Ondrejko, 2009, s.188)

4.1 Sociológia kriminality

Kriminológia je veda zaoberajúca sa kriminalitou a kriminalita je súčasťou spoločensky nežiaducich javov, preto je dôležité zaoberať sa oň aj z pohľadu sociológie

kriminality. Ferri (1917, s.1-3) poznamenáva, že názory na predmet kriminality sa zmenili. Odôvodňuje to tvrdením, že akékoľvek vedecké hnutie je založené na základe určitých historických podmienok miesta a času. Tieto podmienky determinujú jednotlivých mysliteľov. Práve preto Ferri považuje za prirodzené, že hnutia na základe experimentálnych štúdií trestnej činnosti chceli prekonať rozdiel medzi teóriou trestných činov a sankcií a realitou každodennej skutočnosti. A tak vznikla pozitívna škola trestného práva, ktorej predmetom štúdia bol prirodzený vznik trestnej činnosti, či už u samotného delikventa alebo u okolia, v ktorom žije. Táto škola trestného práva bola odborom sociológie pod názvom Criminal Sociology. Tento názov vznikol roku 1882 a obsahuje experimentálne dáta antropológie, psychopatológie a kriminálnej štatistiky spolu s prostriedkami vedy (preventívne alebo represívne) na boj proti fenoménu zločinu.

Sociológia kriminality podľa Ondrejka sa zaoberá kriminalitou ako sociálnym javom a je považovaná za odvetvovú sociológiu, ako jej súčasťou a príbuzná disciplína kriminológie. V literatúre sa neraz stotožňuje s kriminológiou. Impulzy sociológie kriminality prichádzajú takmer výhradne z USA.

Pôvodne sa sociológia kriminality zaoberala hlavne sociálnou deviáciou, kriminalitou, ako i sociológiou orgánov činných v trestnom konaní, kam sa zahrňuje aj justícia. V USA, Austrálii a v niektorých častiach Británie sa sociológia kriminality objavuje ako integrálna súčasť kriminológie. V 70. – 80. rokoch sa ako súčasť kriminológie objavovala konštruktivistická perspektíva sociológie kriminality v USA. Patrí sem sociálne deviácie, sociálna kontrola a neskôr aj tzv. „kritická kriminológia“ a „radikálna kriminológia“ i viktimológia. Samotná kriminológia sa však na Slovensku neuchytila ako samostatná vedná disciplína a býva iba doplnkom k štúdiu. (Ondrejko, 2006, s. 24)

4.2 Normatívna a interpretatívna paradigma kriminológie

V sociológii sa v prípade deviantného správania vychádza z dvoch konceptov normy a to z Durkheimovho a Weberovho konceptu normy, ktoré opisuje Ondrejko (2009, s.190-191). Normu považujeme za hlavný prvok sociálnej existencie človeka. Ide o nadindividuálny stav vecí, zabezpečuje kontinuitu a štruktúru sociálneho konania a zároveň je nadradený nad individuálnym človekom a jeho správaním. Normy sú inštitucionalizované hodnoty kryté sankciou a správanie príslušníkov určitého sociálneho útvaru sa uskutočňuje na pozadí normatívnej štruktúry. Môže dôjsť k dvom spôsobom správania a to správanie konformné k normám a odchylné od noriem (deviantné).

Prostredníctvom sociálnej kontroly, ktorej základnou kategóriou je sankcia, sa príslušný útvar pokúša dosahovať zhodu medzi nadindividuálnou a normatívnou štruktúrou a individuálnym spôsobom správania svojich členov. Normy a aj odchýlky od nich sú zjavné hlavne iba prostredníctvom sankcií, ktorým je vystavené príslušné správanie a tu vzniká rozdielna paradigma konkrétne normatívna a interpretatívna.

Normatívna paradigma - jej model sociálneho správania je postavený na tom, že aktéri sú považovaní za účastníkov interakcie ako indivíduá, a normy a očakávania sú prostredníctvom socializácie a internalizácie integrované do života. Týmto potom dochádza k likvidácii durkheimovskej „representations collectives“, iže sociologickej kvality sui generis.

Interpretatívna paradigma - v tomto prípade sa aktér považuje za osobu v ustávanom procese aktualizácie a striedania rolí. Normy, očakávania a roly slúžia jednotlivcovi na usporiadanie si dojmov, vnemov, pozorovaní a javov tak, aby získal orientáciu a aby mohol vo svojej interakčnej partnerovi konať. Jeho obraz o interakčnom partnerovi je základom jeho konania, avšak tento obraz je len náčrtom, ktorý sa priebehom interakcie mení vplyvom oboch interakčných partnerov.

Konajúci v normatívnej paradigme len pasívne reaguje pod vplyvom internalizovanej normy a očakávaní pričom v interpretatívnej paradigme je aktívnym tvorcom sociálnych procesov a sociálnych štruktúr.

4.3 Kriminologické teórie

Postupom času sa prostredníctvom neustáleho napredovania mení samotná spoločnosť ako aj jej štruktúra. Samozrejme aj kriminalita sa v ňu mení a vyvíja, neustále vznikajú nové formy, profily páchatelov a pod. Ako spomína Ondrejko (2009, s.201-2) na začiatku, keď sa začala formovať kriminológia ako veda, boli dve teoretické perspektívy:

Klasická právna škola (začala sa formovať v 18. storočí) sa spája s talianskym trestnoprávnym myslením a formovaním trestnoprávneho prístupu k trestnému činu, páchatelovi i sankciám. Trestný čin sa považuje za výsledok racionálnej voľby slobodnej vôle, ktorú majú všetci, a trest spolu s trestným právom slúžia na ochranu spoločnosti a jej pravidiel, kde nutnosť trestu je spájaná s princípom legality.

Pozitivistická škola (je spojená s rozvojom moderných prírodných a sociálnych vied v druhej polovici 19. storočia) trestný čin označuje ako determinované konanie podmienené biologickými, psychologickými a sociálnymi faktormi, ktoré majú kriminológovia preskúmať a identifikovať mechanizmus ich pôsobenia. Na tomto základe

vznikajú teoretické predpoklady pôsobenia spoločnosti na páchanie a možnosť ovplyvniť jeho kriminálne správanie čím sa rozvíja dominantná etiologická paradigma.

Etiologická paradigma sa rozvíjala spolu s prírodnými a sociálnymi vedami v 19. storočí o čom samozrejme malo svoj vplyv. Zameriava sa na odhaľovanie podmieňujúcich faktorov a príčin javov, pričom najvýznamnejší vplyv mali zo začiatku biologické a antropologické teórie, neskôr psychologické, v ktorých sa zvýraznil vplyv sociálneho prostredia, avšak za najvhodnejší sa pokladá komplexný prístup, v ktorom má podmienenosť kriminálneho správania bio-psycho-sociálne určenia. (Ondrejko, 2009, s.2002)

4.3.1 Biologické teórie

Za zakladateľa biologického prístupu v kriminológii považuje väzenský lekár a psychiater Cesare Lombroso. Vychádzal z prác Gallu a jeho predpokladu korelácie medzi stavbou lebky a psychickými vlastnosťami. Lombroso dospel k tomu, že „zločinca je atavistická bytosť, v osobnosti ktorého sa reprodujú divoké inštinkty primitívnych ľudí a fylogenetických predchodcov loveka“. (Heretik, 2004, s. 56) Podľa neho sa zločinca rodí s biologickými dispozíciami determinujúcimi páchanie delikvencie. Neskôr však sám Lombroso pripustil aj sociálne determinanty kriminogenézy a napriek rozsiahlemu empirickému výskumu bol odsudzovaný a neustále kritizovaný. (Heretik, 2004, s. 55-56). Zapletal a Novotný (2004, s.80) spomínajú Lombrosovu typológiu zločincov, kde okrem „rodenej zločincov“ („nato“) Lombroso pridáva aj zločincov „z vášne“, kriminálnych epileptikov a morálne patologických delikventov. Ferri k antropologickým príčinám pripája aj psychologické, geografické a sociálno-ekonomické faktory a tak rozširuje Lombrosovu typológiu (Schubert- Nikšová, 1972): rodení zločinci (vrodené biologické dispozície), duševne chorí zločinci (ich trestnosť je patologicky motivovaná), zločinci zo zvyku (kombinácia predispozície zločinnosti so sociálnym prostredím), zločinci z afektu (trestný čin spáchaný v afekte hnevu), príležitostní zločinci (páchanie trestného činu iba za určitých okolností - sociálnych, situácií).

Ferri hovorí o tzv. kriminálnej saturácii, čiže predurčení loveka k páchaniu trestnej činnosti ak na ho vplyva jeden alebo viac zo spomínaných faktorov, preto odmietal konštrukciu trestnej zodpovednosti na základe slobodnej vôle loveka a upozorňuje aby sa orgány justície zamerali na potenciálnu nebezpečnosť jedinca. Spomínanú typológiu zločincov rozšíril o tzv. prirodzený zločin R. Garofalo. Ide o ľudské konanie, ktoré je v rozpore s mravnosťou. (Heretik, 2004, s.56)

Heretik (2004, s- 57) spomína aj konštitutívne typológie ku kriminalite, ktoré sa rozvinuli v prvej polovici 20. storočia:

A) Kretschmerova typológia – podľa ktorej psychici (veselí ľudia k sklonom striedania veselosti a depresie) sa dopúšťajú menej závažných trestných činov a majú menšie sklony páchať trestné činy, atletické typy sa dopúšťajú závažnejších trestných činov.

B) Sheldonova typológia sa častejšie používa v americkej sociológii a vychádza z troch komponentov telesnej štruktúry- endomorfie (relatívna prevaha vegetatívneho systému, najmä trávenia), mezomorfie (relatívna prevaha kostí a svalov), ektomorfie (predominancia kože a nervového systému).

Heretik (2004, s. 56-59) predstavuje ďalšie biologické teórie, do ktorých vstupujú aj ostatné vedy ako napríklad genetika, ktorá sa samozrejme tiež zaujímala o vrodenej sklony k delikvencii. Ide o tzv. štúdie genealogické. Dudgal v štúdiu roku 1874 porovnával dva rody, v ktorých za odlišný znak pokladal inteligenciu. Ďalším výskum uskutočnil Goddard použitím Binetovho inteligentného testu a došiel k záveru, že sa nedeďuje kriminalita, ale oligofrénia (slabomyseľnosť), ktorá môže zvyšovať pravdepodobnosť páchania kriminality, avšak nebral dôsledne do úvahy vplyv životných podmienok a jeho výsledky boli nedostatočne preukázané. (Novotný, Zapletal, 2004, s.82)

Ondrejko upozorňuje, že z dôvodu rizika rasového zneužívania vo iuristických kategóriách ľudí, sterilizácii páchatelov stigmatizácii a pod. V priebehu 20. storočia tieto biologické teórie kriminálneho správania ustúpili. Napriek tomu spolu s rozvojom modernej biológie, genetiky a medicíny došlo v 70. rokoch 20. storočia k návratu k týmto teóriám. Z longitudinálnych výskumov dvojratých a adoptovaných detí (Cristiansen, 1997, Mednick – Volavka, 1982 in Ondrejko, 2009, s.2003) možno hovoriť o iuristom vplyve genetiky, ale nejde o priame dedenie kriminálnych charakterových vlastností iba o geneticky prenášané predispozície, ktoré sa môžu i nemusia prejaviť, vplyv majú aj vonkajšie podmienky prostredia. Tieto teórie sa zvyčajne spájajú s násilnou kriminalitou.

Sandberg zase hovorí o existencii XYY syndrómu, čo je genetická anomália kde je zdvojený mužský chromozóm typu Y. Na základe tejto anomálie sa hypoteticky predpokladá extrémne maskulínne, agresívne správanie. Istým spôsobom možno i pohlavie pokladať za biologický faktor i keď dnes sa používa termín gender (rod), ku ktorému sa okrem biologických rozdielov berú do úvahy a kultúrne podmienené rozdiely medzi mužmi a ženami. V neposlednom rade sa za biologický faktor považuje aj poškodenie mozgu. K modernejším výskumom patrí výskum biochémie nervovej sústavy vo vzťahu

k násilnému trestnému správaniu, i endokrinológia skúmajúca vzťah mužského pohlavného hormónu testosterónu a sexuálneho násilia. (Heretik, 2004, s.58-59)

4.3.2 Psychologické teórie

O zločinov a kriminogézu sa v 19. storočí začala zaujímať i psychológia, kde sa konštituovala disciplína s názvom forenzná (právná) psychológia. Upriamovala svoju pozornosť na osobnosť páchateľa.

Prostredníctvom Binetovho a Simonovho inteligentného testu a inteligentného kvocientu (IQ) sa začali testovať kriminálni a zistilo sa vysoké percento rozumovo zaostalých jedincov. Z tohto zistenia sa začali utvárať nesprávne závery týkajúce sa kauzálnosti medzi delikvenciou a mentálnou zaostalosťou. Avšak prostredníctvom komparatívnych výskumov inteligencie delikventov a nedelikventov sa zistilo, že kriminálni majú mierne zníženú inteligenciu. Dnes sa problém vzťahu inteligencie a kriminality stavia do kontextu kultúrnych rozdielov a socioekonomického pozadia. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 87-89)

Zakladateľom psychoanalýzy S. Freud vychádzal z predpokladu, že naše správanie je aktivované a usmerované psychickými, prevažne nevedomými motívmi. (Heretik, 2004, s. 64-65)

Nemôžeme však zabúdať ani na rodinu a jej nenahraditeľnú emocionálnu funkciu v spoločnosti. Heretik (2004, s. 65-67) spomína neopsychoanalýzu, ktorej pozornosť je upriamená na citové vzťahy v rodine. Abrahamsen upozornil, že nedostatok lásky a pozitívneho prijatia môže byť spúšťačom delikventného správania ako spôsob upútania pozornosti. Slawson zase zastáva názor, že trestný čin jedinca je vyjadrenie nepriateľského postoja k samotnej spoločnosti a jej orgánom symbolizujúcim rodičov. Existuje množstvo výskumov a teórií dynamickej psychoanalýzy, ktoré zdôrazujú význam ranného detstva, socializáciu a ich vplyv na kriminalitu, ktoré už podrobnejšie rozoberať nebudeme.

4.3.3 Teórie sociálnej podmienosti

V priebehu 20. storočia sa do popredia dostávajú teórie sociálnej podmienosti kriminality, ktoré sa delí na dve tematické oblasti:

1. formatívny význam sociálneho prostredia pre osobnosťloveka a motiváciu jeho sociálneho správania (dôraz na proces výchovy a socializácie, vplyv socializačných inštitúcií najmä rodiny) – výskumami sa preukázalo, že opodstatnený avšak spájanie priamo týchto problémov s kriminalitou je zjednodušené a obmedzené

2. vplyv bezprostredných sociálnych podmienok, najmä výskytu sociálnych problémov životných podmienkach ľudí (tradičné spájanie kriminality s chudobou, nezamestnanosťou sociálnym úpadkom a pod.) (Ondrejko, 2009, s.204)

Napriek existencii rôznorodých teórií, ktoré sa pokúšajú interpretovať deviantné správanie, sú všeobecne prijaté štyri základné typy deviantného správania:

1. teória kultúrneho prenosu, podľa ktorej je deviantné správanie naučené rovnako ako správanie konformné, čiže prostredníctvom interakcie s ostatnými ľuďmi pri ňom vzniká v určitých subkultúrach, kde je takéto správanie považované za „normálne“
2. teória štrukturálneho tlaku, predpokladajú, že v každej spoločnosti vznikajú situácie a dlhodobé stavy, na ktoré určitá časť populácie reaguje správaním odchyľujúcim sa od normy (príkladom je téza, že „chudoba plodí zlo“ a „bieda vedie k prostitúcii“)
3. kontrolné teórie vysvetľujúce deviantné správanie spôsobené oslabením a absenciou sociálnej kontroly
4. etiketizačné teórie chápuce deviáciu ako výsledok efektívneho označovania niektorých ľudí za deviantov inými sociálne významnými ľuďmi (Kapr a kol., 1994, s.16)

Burke (2002, s.97) tvrdí, že sociologická verzia, na rozdiel od psychologických a biologických teórií, navrhuje definovať deviantné správanie ako správanie odlišné od noriem danej spoločnosti. Sociologický pozitivistický vidia zlo ako spoločenskú entitu, ktorá predstavuje hrozbu pre pokračovanie spoločnosti a preto musí byť nejakým spôsobom riadená.

4.3.4 Kriminologické teórie hlavného prúdu

Tieto kriminologické teórie sústreďujú svoju pozornosť na sociálnu dezorganizáciu, sociálne napätie, nezamestnanosť, diskrimináciu, formovanie subkultúr, oslabenú sociálnu kontrolu, jednoducho na deviantné správanie a jeho faktory vplývajúce na takéto správanie. Každému z týchto problémov sa budeme podrobnejšie venovať prostredníctvom jednotlivých teórií hlavného prúdu. Hlavným cieľom týchto teórií je analyzovať príčiny a následky podmienenosti na jeho konanie, a skúmať vplyv príčiny na spoločnosť samotnú.

Teória sociálnej dezorganizácie

Ako spomína Lubelcová (2009, s.33) táto teória je reakciou na americkú spoločnosť na začiatku 20. storočia a jej modernizáciu. Vplyvom urbanizácie a priemyselného rozvoja krajiny sa utváral nový sociálny svet charakteristický anonymitou, vo výnimočných sociálnymi väzbami

typickými svojou premenlivosťou a dočasnosťou. Tieto zmeny boli dôsledkom straty mechanizmov sociálnej kontroly, čo viedlo k vzniku spoločenskej dezorganizácie prostredia, ktorá spôsobila individuálnu demoralizáciu prejavujúcu sa aj rastom kriminality.

Kriminogennosť mestského prostredia zaostalejších miest s viacerými sociálnymi problémami sa zaoberali predstavitelia chicagskej sociologickej školy – C. Shaw, H. McKay vychádzajúci z teórie E. Burgessa z roku 1925 (Ondrejko, 2009, s. 206-207).

Teória sociálnej dezorganizácie dokázala, že miera kriminality je viazaná na určitý sociálny priestor bez ohľadu na to, kto obýva tento priestor. Tým sa preukázala významnosť sociálnych determinantov konania človeka. Vznikla aj kritika zo strany C. W. Millsa, podľa ktorého bral interpretáciu sociálnej dezorganizácie ako odpor proti novému svetu. Mannheim konštatoval, že rozvrátená rodina sa najčastejšie spomínala ako univerzálne vysvetlenie kriminality ako mladých tak i dospelých. Neskôr sa však rozvrátená rodina stala iba jednou z možných kriminogénnych vplyvov. Do popredia sa teória sociálnej dezorganizácie dostáva začiatkom 80. rokov a uplatňuje sa dodnes. Významným sa stáva aj ekologický prístup uplatňujúci sa pri komparáciách analýz miery kriminality rôznych územných úrovní súvisiacich s ich sociálno-ekonomickými charakteristikami. R. Sampson zahrnul do tejto teórie i ochotu obyvateľov realizovať sociálnu kontrolu. Sampson spolu s W. J. Wilsonom aplikovali teóriu sociálnej dezorganizácie do kontextu súčasnej americkej spoločnosti a rozšírili ju o spojenie s rasovou nerovnosťou (Lubelcová, 2009, s.33-38).

Teória anomie a štrukturálneho napätia

Formulácia teórie anomie sa začína už na konci 19. storočia francúzskym sociológom E. Durkheimom. Tradičný spoločenský poriadok založený na spoločnom záujme a hodnotách (mechanická solidarita) je vystriedaný deťmi práce, neosobnosťou vzťahov a rastom sociálnej diferenciácie. Na základe týchto udalostí dochádza k nedodržiavaniu hodnôt a noriem a vzniká stav anomie – „stav spoločnosti, kedy prestávajú platiť normy“ (Ondrejko, 2009, s.207). V dôsledku neurčitosti sociálnych pravidiel vznikajú neistoty, strach, osamelosť a následne deviantné správanie. Schenk (Sociológia 2010, 287-315) tvrdí, že anomia spoločnosti je zvyčajne v sociológii vymedzená na základe deregulácie, pričom táto deregulácia má 3 základné zložky:

1. absencia noriem (normlessness) – vzťahuje sa na rozličné situácie keď normy nie sú ustálené, ale kontroverzné a príliš rýchlo sa menia

2. nefunk nos inštitúcií

3. zlyhanie sank nej exekutívy (Schenk, 2010 + obr. .1)

Anómia na úrovni celej spoločnosti je považovaná za systémovú i globálnu charakteristiku spoločnosti, vyznačujúcu sa štruktúrnymi zložkami, ale aj ich konkrétnymi prejavmi. Empiricky možno skúma tieto konkrétne prejavy, ktoré majú povahu sociálnej skutočnosti. (Schenk, 2010, s. 290)

W. Bonger na spoločenský poriadok pozerá z marxistického hľadiska, o čo ho viedlo k presvedčeniu, že kriminalita je kapitalistické zriadenie a spoločenské vzťahy sú v ňom založené na vykorisťovaní a hrozbe uplatnenia štátneho násillia. (Lubelcová, 2009, s.42)

Odlišný postoj zaujal E. H. Sutherland so svojou teóriou tzv. diferencovaného združovania, podľa ktorého „aj zločin môže predstavovať normatívne akceptované správanie, ktorému sa človek učí tak ako konformnému“ (Ondrejko, 2009, s.208) Ondrejko ale opisuje Sutherlandove vysvetlenie kriminálneho správania, ktoré sa jedinec naučí prostredníctvom sociálnych interakcií v malých sociálnych skupinách, ktoré považujú porušenie normy za kultúrne akceptované. Sutherland považoval kriminalitu ako racionálny a pochopiteľný jav vychádzajúci zo socializácie, nie na základe biologickej i psychologickej deviácie.

R. Merton rozvinul teóriu anómie do autoritatívnej teórie o vzťahu sociálnej štruktúry a kriminality. Ide o teóriu štruktúrného tlaku alebo napätia (strain theory). Cieľom bolo objasniť deviantné správanie v súvislosti s normálnou spoločenskou organizáciou. Spoločnosť predstavuje sociálnu štruktúru a kultúru, kde je kultúra zložená z hodnôt a noriem. Na základe hodnotového systému sa určujú ciele pre jednotlivcov. Úlohou normatívneho systému je určiť, čo sa považuje za akceptované správanie pri dosahovaní cieľov. V sociálnej štruktúre majú príslušníci spoločnosti rôzne roly a pozície vo vzťahoch. Kultúra je obrazom spoločenského úspechu, za ktorý sa považuje ekonomický úspech a spoločenská mobilita pre všetkých v americkej spoločnosti. Avšak môže nastať napätie medzi cieľmi sociálneho správania definovanými kultúrou a prostriedkami, ktoré sú dostupné na ich dosahovanie. No pre väčšinu obyvateľov je nevyhnutné zlyhanie a musia sa adaptovať na túto situáciu v tom v podobe inovácie, ritualizmu, ústupu i vzbury (Ondrejko, 2009, s. 207-208)

Anómia sa zo sociologického hľadiska stáva prostriedkom na pochopenie vzťahu medzi sociálnou štruktúrou, kultúrou a deviantným správaním. Anómia je odrazom situácie, keď spoločenské hodnoty dokážu natočiť regulovať ciele a spôsoby ich dosahovania, že ich oslabia. U Durkheima sa anómia vzťahuje na rty

modernej, industriálnej spoločnosti, v ktorej sa produkuje stav normatívnej deregulácie. Potom sa samotné hodnoty stávajú nezrozumiteľnými a samotná spoločnosť zlyháva. Durkheim anomiu vidí v nedostatku noriem, ktoré majú regulovať ciele, zatiaľ čo u Mertona je anomia spájaná s nedostatkom noriem regulujúcich dosahovanie cieľov (Lubelcová 2009, 44-45)

Tieto dve verzie interpretácie anomie v kriminológii vytvorili rôzne uvažovania: na jednej strane ide o teóriu anomie so zameraním na normatívnu reguláciu/dereguláciu sociálneho konania, a na strane druhej ide o teóriu napätia, v ktorej sa pozornosť zameriava na prístup k prostriedkom dosahovania cieľov, pričom jednotlivci majú odlišnú pozíciu v sociálnej štruktúre. Teória napätia bola ovplyvnená prácami A. K. Cohena o delikventných chlapcoch a R. Cloward a L. E. Ohlinom o distribúcii delikvencie a príležitostí. O teóriu anomie vznikol záujem v 80. a 90. rokoch, keď na jej základe sa vysvetľovalo deviantné a kriminálne správanie. Významnou teóriou je aj teória inštitucionálnej anomie S. F. Messnera a R. Rosenfelda, v ktorej sa poukazuje na zvyšovanie tlaku pri dosahovaní cieľov (išlo hlavne o materiálny úspech) a zároveň o minimalizovanie dodržiavania pravidiel pri ich dosahovaní. Platilo pravidlo úel svätých prostriedky.

Lubelcová (2009, s. 49-53) alej spomína R. Agnewa, ktorý sa pokúsil o vytvorenie všeobecnej teórie napätia, kde za zdroje napätia považuje:

1. zlyhávanie v dosahovaní pozitívne hodnotených cieľov – rovnako ako Merton a jeho vstúpenici- patrí sem napätie ako rozdiel medzi aspiráciami a očakávaniami, napätie z konfrontácie medzi očakávanými výsledkami a ich reálnym dosiahnutím, napätie zo spravodlivosti
2. odstránenie pre jednotlivca pozitívne hodnotených stimulov
3. orientácia negatívnych stimulov.

Teórie sociálneho učenia a subkultúr

Tento prúd vychádza z teórie diferencovaného združovania Sutherlanda, ktorú sme už spomínali v predchádzajúcej podkapitole. Ako spomína Lubelcová (2009, s. 53-58) podľa Sutherlanda sa kriminálne správanie nededí ale človek sa mu učí v rámci malých sociálnych skupín, kde sa prekráovanie normy kultúrne akceptuje. Rovnako sme už spomínali aj Clowarda s Ohlinom, ktorí sú toho názoru, že neúspech pri dosahovaní cieľov nemôže byť dostatočným vysvetlením delikvencie. Vytvorili aj diferenciáciu

delikventných subkultúr, na základe ktorej pristupujú k legálnym i nelegálnym možnosťam a príležitostiam:

- kriminálna – patria sem gangy s orientáciou na majetkovú kriminalitu, majú relatívne stabilné sociálne štruktúry
- konfliktná – získava rešpekt a prestíž pomocou násilia v gangu
- úniková – jej členovia prišli do gangu, pretože v legálnom svete boli neúspešní

Sociálne učenie kriminálneho správania a hodnotovej podpory rozvinuli aj G. M. Sykes a D. Matza svojim konceptom neutralizačných techník, na základe ktorej delikventi neodmietajú zákony čo dokazuje aj to, že mnoho delikventov po odhalení pocíti uje vinu a hanbu, delikventi preukazujú obdiv a rešpekt voči tým, ktorí dokážu rešpektovať zákony a nakoniec dokážu odlišovať tých, ktorí môžu byť obeťou a tých, ktorí môžu byť pod a nich nemôžu. V alternatívnych technikách ide o odobrenie i zdôvodnenie deviantného správania. Sykes a Matza sformulovali päť typov neutralizačných techník: odmietnutie zodpovednosti za svoje delikventné správanie, odmietnutie škody spôsobenej delikventným konaním, odmietanie obete, odsudzovanie sudcov, dovolávanie sa vyššej autority (Lubelcová, 2009, s.60)

Nasledovná teória delikventných subkultúr je založená na princípe sociálneho združovania a špecifickej hodnotovej reakcii na životné podmienky. Autormi sú M.E.Wolfgang a F.Ferracuti, ktorí vysvetlovali využívanie násilia v sociálnom konaní u niektorých sociálnych skupinách. „Koncept subkultúry násilia je zdrojom interpretácie násilia ako primeranej, ba dokonca vyžadovanej sociálnej odpovede v celom rade sociálnych kontaktov a interakcií určitých sociálnych kategórií obyvateľstva“ (Lubelcová, 2009, s.59). R.L.Akers s R.L.Burgessom vytvorili teóriu diferencovaného posilovania kriminálneho správania, ktorá sa vzťahuje na proces, ktorému je jedinec vystavený ohraničený normami a je v interakcii s ostatnými existujúcimi v rôznych združeniach. Diferencované správanie je ovplyvnené aj odmenami a trestami. Akers sa pokúsil aj o vytvorenie všeobecnej teórie a deviácie, kde pôsobenie sociálnej štruktúry na správanie jednotlivca prostredníctvom zložiek sociálneho učenia pôsobí nepriamo.

Teória sociálnej kontroly

O znovunadobudnutie záujmu o faktory sociálnej kontroly sa postaral W. C. Reckless s teóriou obmedzenia, ktorá rozdeľuje kriminologické prístupy na nátlakové (push) a priťahujúce (pull). Jeho záujem upútavali jedinci žijúci v prostredí s veľa kriminogénnymi faktormi, pričom títo jedinci im nepodliehali. Podľa neho mechanizmus

kontroly obmedzuje deviácie a to zvonka – vonkajšie podmienky a osoby zasahujú pri náznakoch nežiaduceho konania, a vnútorné – sú dôležité v dezorganizovanom sociálnom prostredí, kde sú vonkajšie obmedzenia slabé.

alším zástancom procesu sociálnej kontroly bol T. Hirschi s teóriou sociálneho puta, pod ktorou jedinec silne viazaný na spoločnosť alebo sociálne prostredie sa iba zriedkavo prezentuje kriminálnym správaním. Väzbu na spoločnosť má štyri prvky:

- attachment (úzkosť) – emocionálna väzba na najbližších ľudí
- commitment (záväzok, povinnosť) – pocit zodpovednosti k dosiahnutému, ide o odklon od kriminálneho správania postaveného na základe rizika
- involvement (účasť) – aktivity, kvôli ktorým nezostáva čas na kriminálne správanie
- belief (viera) – ide o uznanie spoločenských noriem a hodnôt, pričom aj samotné správanie je na tieto hodnoty a normy orientované (Ondrejko, 2009, s.209-211)

Naproti tomu Hirschi nedokáže vysvetliť deviantné správanie u jedincov, ktorí majú silné sociálne putá. Jeho zásadnou otázkou nie je prečo niekto deviantne koná, ale prečo tak nekonáme my. Rozoznáva 4 sociálne putá, ktoré sú uvedené aj profesorom Ondrejkom (2009, s. 210), podporujúce socializáciu a konformitu: väzba (k rodičom, škole, rovesníkom), záväzok (spoluúčasť na spoločenských aktivitách, ktoré spájajú pomocou morálneho kódu), zapojenie sa (aktivity zvyšujúce záujem spoločnosti), viera (hodnotový systém schválený spoločnosťou).

Neskôr Hirschi spolu s M. R. Gottfredsonom sa pokúsili o vypracovanie všeobecnej teórie kriminality v podobe sebakontroly. Akty násillia i podvody v kriminalite sa páchajú na základe osobného záujmu a poskytujú okamžité zadosťučinenie, vzrušenie a v neposlednom rade si vyžadujú aj obmedzené množstvo intelektuálnych schopností:

- ľudia s vysokou sebakontrolou – majú nižší sklon ku kriminalite
- ľudia s nízkou sebakontrolou – chýba im usilovnosť a vytrvalosť, pričom majú premenlivú orientáciu a prikláňajú sa k okamžitému uspokojovaniu potrieb a túžob (hedonizmus), ktoré sú podmienené kriminalitou (Ondrejko, 2009, s. 210-211)

Teória racionálnej voľby

Predchádzajúce teórie vychádzajú z klasických sociologických prístupov vysvetľovania kriminálneho správania. Kriminálne správanie je v nich interpretované ako sociálne determinované faktormi prostredia. Teória racionálnej voľby považuje kriminálny čin za výsledok racionálnej voľby konania, ktorá je považovaná za jednu z dostupných alternatív konania, pričom jedinec racionálne kalkuluje zisky a straty, náklady a úžitky. „, ľudské

správanie je výsledkom individuálnej vo by, motivovanej maximalizáciou potešenia a minimalizáciou utrpenia“ (Lubelcová, 2009, s. 71) Zlo in je páchaný hlavne v tých situáciách, kde je možnosť prosperovať z väčšieho zisku ako straty. Špecifický prúd sa vyvinul s rastom rizík modernej spoločnosti, ide o tzv. novú administratívnu (new administrative criminology) alebo riziko kalkulujúca kriminológia (actuarial criminology) (Young, 1999, Feeley – Simon, 1994, Shearing 2001 in Lubelcová, www.sav.sk). Tento prístup kalkulácie sa sústreďuje nie na individuálnu vinu ale na motiváciu k trestnému činu. Záujem sa nesústreďuje na náchylnosť ku kriminalite, či sociálna patológia, trestanie ani rehabilitácia. Nejde o elimináciu kriminality ako sociálneho javu, čo je nemožné. Snahou je minimalizovať riziko kriminality v určitom situačnom kontexte. Centrom jej záujmu je prevencia kriminality a jej situačné formy.

Podľa teórie odstrašovania, ktorú opisuje Lubelcová (2009, s. 72-74) sa snažia ľudia presadzovať vlastné záujmy s pomocou racionálneho správania pričom im ide o maximalizáciu zisku pri minimálnej strate. Táto teória prichádza s názorom, že pod nátlakom efektívneho trestania sa môže zamedziť páchaniu kriminality, keďže udeňovanie trestných sankcií by malo odstrašovací účinok. Odstrašujúci efekt by bol zvýšený splnením podmienok ako je vysoká miera istoty potrestania, potrestanie následne po spáchaní skutku, primerane prísne tresty. Záujem sa teda premiestnil z páchateľa a na problematiku trestania. Samotná povaha trestu môže mať odraďujúci, a tým pádom aj preventívny účinok pre recidívu. Napriek tomu štúdie prinášajú protikladné výsledky, ktorým dôsledkom môže byť, že nie všetky delikty sú racionálne, skôr impulzívne, a len ťažko odhadnúť možnosť pôsobenia kalkulácie rizika u motivačného trestného činu. Trest môže mať i negatívny účinok, hlavne vo výkone trestu, kde vzniká riziko, že jedinec môže byť väzenskou subkultúrou ovplyvnený. Iba tresty izolujúce delikventa od konvenčnej spoločnosti podporujú recidívu.

M.C.Stafford a M. Warr prišli v 90. rokoch s konceptualizáciou všeobecného a špecifického odstrašenia, ktorá je postavená na zisťovaní odstrašujúceho účinku prostredníctvom porovnávania priamej (špecifické odstrašenie) a nepriamej (všeobecné odstrašenie) skúsenosti s potrestaním. Skúmaniu by sa mali podrobiť štyri situácie pôsobenia skúsenosti: potrestanie páchateľa a (priama skúsenosť s trestaním), informácie o potrestaní iných (nepriama skúsenosť s trestaním), vyhnutie sa trestu páchateľa a (priama skúsenosť sa vyhnutím sa trestu), informácie o vyhnutí sa trestu iných (nepriama skúsenosť s vyhnutím sa trestu). Táto teória rozvíja prístup racionálnej vo by k interpretácii kriminálneho správania.

Nasledujúcou koncepciou je teória racionálnej situnej vo by. Rozpracovali ju Derek B. Cornish a Ronald V. Clarke. Títo predstavitelia tvrdia, že „trestné iny sú všeobecne výsledkom racionálnych volieb založených na analýze predpokladaných výdavkov a úžitkov, pri om zdôraz ujú konkrétny situa ný kontext“ (Cornish – Clarke, 1986 in Lubelcová, 2009, s.74). Ide o rozhodovanie jedinca postavené na základe úsilia dosiahnu maximalizáciu ziskov a minimalizáciu nákladov. V prvej etape sa rozhodujú i uspokojenie chcu previes spôsobom, ktorý má povahu trestného inu, na o vplyvajú predchádzajúce skúsenosti, sociálne u enie, schopnos predvída , plánova a iné faktory. V druhej etape sa jedinec rozhoduje i spácha trestný in v konkrétnej podobe, na o má vplyv bezprostredná situácia. Tieto faktory sa menia aj od momentálnej situácie, z toho dôvodu hovoríme o situa nej racionálnej vo be. Táto teória predpokladá, že páchate je racionálna bytos , kde racionalita je limitovaná asom, dostupnými relevantnými informáciami a schopnos ou vyhodnotenia. Autori rozlišujú zapojenie do kriminality a samotnú kriminálnu udalos . Rozhodnutie spájané s ú as ou na kriminalite sa zakladá na vä šom množstve informácií majúce nepriamu vz ah k trestnému inu. Naproti tomu rozhodnutia o samotnom trestnom ine sú procesom krátkym s využitím bezprostredných a ohrani ených informácií. Páchatelia kriminality, až na malý počet psyhopatologických prípadov, sa nelíšia od ostatných. Významným faktorom je však sociálny kontrola, riziko potrestania, ekonomické faktory. Riešením je podľa Wilsona (1983 in Lubelcová, 2009, s 75) zvyšovanie výhod nekriminálneho správania a individuálna nákladovos kriminality.

Teória rutinných aktivít (routine activity theory) dop a racionálnu vo bu. S touto teóriou prišli koncom 70. rokov Lawrence E. Cohen a Marcus Felson. Pod a nich výskyt kriminality spôsobujú – prítomnos motivovaných páchate ov, vhodné ciele, neprítomnos schopných obrancov. Ide však predovšetkým o trestné iny s priamym kontaktom v priestore i ase. Organizácia rutinných každodenných aktivít ovplyv uje asopriestorovú distribúciu príležitostí na kriminalitu. V tejto teórii sa zameriava na vysvet ovanie produkcie motivovaných páchate ov, kde je prítomnos rutinných aktivít samozrejma. Rast týchto príležitostí spôsobuje znižovanie ú innosti mechanizmov sociálnej kontroly.

Teória racionálne vo by je kritizovaná kvôli tzv. „normalizácii“ kriminálneho správania. Avšak napriek tomu, táto teória poukázala na význam situácie kontextu trestného inu, parametre výskytu trestného inu, ím sa odkryli možnosti prevencie a kontroly kriminality. Množstvu trestných inov možno predís a každý môže spravi preventívne kroku, aby ochránil seba i svoj majetok.

4.3.5 Alternatívne a iné kriminologické prístupy

V prechádzajúcej kapitole sme sa venovali kriminologickým teóriám hlavného prúdu, avšak s týmito teóriami koexistujú aj iné pohľady na kriminalitu. V krátkosti spomenieme len niektoré z nich. Samotné alternatívne prístupy majú zastúpenie v teórii nálepkovania a spoločenskej konštrukcie kriminality i kritická kriminológia.

Medzi alternatívne kriminologické prístupy patrí aj teória nálepkovania. Táto teória sa má svoje korene v interpretatívnej sociológii a symbolického interakcionalizmu. Lubelcová (2009, s. 78) hovorí, že samotná alternatívnosť sa prejavuje v zameraní sa na model sociálneho konania v procese interakcie medzi konajúcim a jeho sociálnym prostredím. Dôležitým aspektom je význam správania pre samotného jednotlivca. Sústredenie jedinca na jeho správanie sa vníma ako príčina, nie dôsledok, sociálneho prostredia. ľudská aktivita sa považuje za nezávislú premennú. Symbolická interakcia sa zaoberá následkami činnosti, spolu s nepredpokladanými dôsledkami a skúma viacstránkové významy takehoto konania. Keďže sú spôsoby konania premenlivé v procese sociálnej interakcie, a majú na seba navzájom závislé etapy, ktoré vedú k iniciácii, rozvíjaniu a transformácii konania. V alternatívnych prístupoch sa berie ohľad na slobodné konanie, pretože jedinec má rôzne možnosti pri výbere svojho konania (Sykes–Gullen, 1992, s. 327 in Lubelcová, 2009, s.78)

Samotná teória nálepkovania (labeling approach) sa zameriava nie na spôsob ako sa niekto delikventom stáva, ale spôsob označenia niekoho za devianta. Tým sa nesledujú sociálne podmienky devianta, ale pôsobenie inštitúcií sociálnej kontroly v procese definovania deviácie. Ondrejko (2009, s.212) poukazuje na progresívny recipročný vzťah medzi deviáciou jednotlivca a reakciou spoločnosti. Spoločenské reakcie aj na drobné výstrelky deviantného správania pokiaľ nie sú pretransformované do viditeľnej podoby, upozorujú na devianta a pomenúva ho, značkuje alebo stereotypizuje. Toto nálepkovanie sa preukazuje úspešným hlavne pri analýze delikventného správania mládeže. Hlavným znakom tejto teórie nie je odhaľovanie príčin, ktoré predchádzajú deviantnému správaniu, ale odchýlné správanie sa chápe ako deviácia v rámci interakcie. Za zakladateľa teórie nálepkovania sa považuje Edwin M. Lemert, ktorý vychádza z odlíšenia primárnej a sekundárnej deviácie vo práci Sociálna patológia (Ondrejko, 2009, 212).

John Braithwait so svojou koncepciou reintegratívneho obvinenia (reintegrative shaming) sa snažil odhaliť kriminogennú úlohu spoločenskej reakcie. „Proces, v ktorom spoločnosť jednotlivcovi dokáže zreteľne ukázať, že jeho správanie je nesprávne a nevhodné, nazýva Braithwaite zahánbením“ (Ondrejko, 2009, s. 219) Základom je

pocit hanby, ktorý je nepríjemný a môže spôsobiť zmenu deviantného správania jedinca. Avšak nie každé zahanbenie pôsobí pozitívne. Braithwaite rozlišuje „pripísané“ a „znova integrujúce“ zahanbenie, pričom v pripísanom sa nerozlišuje medzi páchatelom a skutkom. V reintegratívnom obvinení ide o obvinenie, ktoré je spojené s úsilím zapojiť delikventa naspäť do spoločnosti prostredníctvom odpustenia a neoznačovaní páchatel a za devianta opakovane. Signalizuje to, že jeho správanie je zle a nemá sa opakovať. Prijatie viny páchatelom a odtovarovanie posilujú sociálne väzby. Toto reintegratívne obvinenie znižuje recidivizmus. Teória zahanbovania sa dá vhodne využiť v mediácii. Braithwaite ponúka alternatívny spôsob trestania prostredníctvom zapojenia obete trestného činu do procesu potrestania a odinovanie viny páchatelom. Na tomto základe sa vyvinul model restoratívnej (obnovujúcej) spravodlivosti, kde je dôležitý priamy proces vyrovnania sa medzi obeťou a páchatelom za pomoci mediátora (Lubelcová, 2009, s.85-86)

Osobitnou sú časťou kriminologických teórií je aj kritická kriminológia, do ktorej zaraďujeme aj feministickú kriminológiu. Tá sa najviac uplatňuje v západných krajinách. Prostredníctvom tejto teórie sa reflektuje diferencovaný podiel mužov a žien na kriminalite. Ondrejčkovi (2009, s.212) spomína, že niektoré feministické prístupy zdôrazňujú diskrimináciu žien aj v takých sociálnych javoch ako je kriminalita, deviácia a spoločenská kontrola.

5 Prevencia

Kontrolovanie kriminality podľa Zoubkovej a Moulisovej (2004, s. 55) je úlohou kriminálnej politiky. Termín boj s kriminalitou je viac naklonený represívnemu prístupu a kontrola kriminality predstavuje rovnováhu medzi represiou (z lat. obrana, zábrana, potlačenie, inosť proti niekomu, odvetá) a prevenciou (z lat. praeventus – záťah dopredu, predchádzajúce zaistenie, vlastná obrana, ochrana). Kontrola kriminality znamená zastaviť jej rast, znižovať jej kvalitu a pod.

Pod prevenciou kriminality si v užšom slova zmysle predstavujeme najrozmanitejšie aktivity mimotrestného charakteru zameraných najmä už odstránenie, oslabenie alebo neutralizáciu kriminogénnych faktorov. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 172) Ucelenejšia definícia je poskytnutá v Stratégii prevencie kriminality v SR (2007, s.5) „prevencia kriminality predstavuje osobitnú oblasť uplatnenia teórie a praxe všeobecnej prevencie na kriminalitu ako prejav sociálnej patológie. Zo spoločensko-praktického hľadiska prevencia kriminality predstavuje vedecky zdôvodnené, zámerné, cieľavedomé, plánované a koordinované pôsobenie foriem a metód pôsobenia aspoň s určitými (podľa možnosti však

v o najvyššej miere) eliminovať, prípadne ich negatívne prejavy obmedziť a sú asne podporovať vytváranie podmienok antikriminogénnych“

Jozef Halcin (in Sociálna prevencia, 2006, s.8) vidí možnosti eliminácie kriminality v represii a prevencii. Prostredníctvom represie sa postihujú páchatelia negatívnych vplyvom, zároveň však tieto postihy môžu mať odstrašujúci účinok i na potenciálnych páchatelov. Podstatou je prevencia ukladaním trestov následnej po spáchaní trestného činu v podobe finančnej, nefinančnej alebo odňatím slobody. Avšak prevencia sa realizuje ešte pred spáchaním trestných činov a je pre spoločnosť aj lacnejšia keďže sa nemusia financovať opatrenia ako v represii napr. väzenie. Úlohou prevencie je predchádzať negatívnym dôsledkom na životoch, zdraví, morálke i financiách. I keď je, ako sme už spomínali, prevencia tou lacnejšou verziou, je nevyhnutnosťou prevenciu zabezpečiť efektívnou represiou pre dosiahnutie najväčšieho efektu.

Vass Miklós (2006, s.5) hovorí o prevencii na regionálnej úrovni prostredníctvom letáčikov, ktoré upozorujú na spôsoby ako sa chrániť pred krádežami, vlámaním do bytu i ubližovaním starším občanom a samozrejme ide o upozorovanie na ďalšie hroziace nebezpečenstvá.

Prevencia násilnej trestnej činnosti je veľmi náročná a z toho dôvodu sú aj odporúčania kriminalistickej prevencie veľmi skromné. Vyšetrovateľ, ktorý vychádza z informácií získaných vo vyšetrovaní konkrétnej veci upozoruje na príčiny a podmienky spáchania násilného trestného činu a navrhuje možnosti eliminovania ich kriminogénneho vplyvu. (Šimovík, 2001, s.298-299) Podľa Schavela a kol. (2008, s.12) je základným cieľom pre všetky druhy a úrovne prevencie minimalizovať problémy, poruchy alebo javy, iže v podstate ide o zlepšenie verejného a duševného zdravia. Za dôležité sa pokladajú determinanty i funkcie prevencie, ktoré sa majú deklarovať prostredníctvom politiky štátu.

Kunák (2007, s.33) považuje „sociálnu prevenciu ako súčasť sociálnej politiky je všeobecnou prevenciou, ktorá sa zaoberá na všetky sociálno-patologické javy spoločnosti. K najvýznamnejším prostriedkom sociálnej prevencie patrí výchova detí v rodinách, pôsobenie v škole a v mimoškolských aktivitách“.

Podľa názoru Fica (1998) tvrdí, čím ďalej tým ďalej, sa udiť v boji s kriminalitou prikláňajú k vysokým trestom odňatím slobody i dokonca zvolávajú znovuzrodenie, obnovenie a ukládanie trestu smrti. Dokonca aj Turayová (2001, s. 81-85) poukazuje na názory verejnosti, ktorá vidí riešenie kriminality v trestaní. Podľa niektorých odborníkov bolo zrušenie trestu smrti predčasným a neuvážaným krokom. Za efektívne riešenie boja s kriminalitou sa považuje kombinácia ukládania trestov súdmi s prevenciou.

Do systému prevencie kriminality, ako uvádza Hroncová (2006, s.27), patrí:

1. Prevencia prostredníctvom trestného práva a iných zákonných opatrení, zakladajúca sa na úniku odstrašovania. Táto prevencia sa realizuje ako generálna prevencia, iže má všeobecný úinok, alebo ako špeciálna prevencia s úinkom orientujúcim sa na cieové skupiny a jednotlivcov, i uplatovaní alternatívnych trestov s cieom humanizácie trestnej justície a zvýšenia efektívnosti pôsobenia. Subjektom sú najmä orgány inné v trestnom konaní.
2. Prevencia prostredníctvom osobitných preventívnych inností s charakterom mimotrestných opatrení, na ktorých sa podieajú rôzne spoločenské subjekty ako štátna správa, polícia, samospráva, cirkvi, podnikateľské kruhy, občianske združenia a nadácie i široká verejnosť. Táto prevencia sa uskutočuje ako prevencia sociálna, situačná i prevencia viktimizácie.

Prevencia sa rozdeľuje pod rôznymi aspektmi:

1. Podľa cieového objektu:

- primárna prevencia – je zameraná na širokú verejnosť a všeobecné pôsobenie na situácie, ľudí a objekty
- sekundárna prevencia – je orientovaná na rizikové skupiny s pravdepodobnosťou, že sa stanú páchateľmi trestnej innosti alebo sú nejakým spôsobom ohrozené. Táto prevencia sa realizuje predovšetkým v mezoštruktúre a mikroštruktúre. Je zameraná na rizikové faktory v sociálnom prostredí a sociálnych vzťahoch ohrozených osôb.
- terciálna prevencia – má predchádzať kriminálnej recidíve.

2. Podľa obsahu:

- sociálna prevencia – predstavuje aktivity, ktoré ovplyvňujú proces socializácie i sociálnej interakcie a snaží sa o zmenu nepriaznivých spoločenských a ekonomických podmienok, ktoré sa považujú za príčiny páchania trestnej innosti. Táto prevencia spadá do sociálnej politiky. Jej orientácia je zameraná na osobu páchateľa, aj potenciálneho, a na modifikáciu príčin kriminality
- situačná kriminalita – je zameraná na samotnú kriminalitu, ktorá je chápaná ako produkt motivácie a príležitosti. Je postavená na predpoklade, že spáchanie trestného inu je ovplyvnené situačnými faktormi. Cieom je zvýšiť riziko a námahu so spáchaním trestnej innosti a zároveň znížiť možný úžitok.
- prevencia viktimnosti – je zameraná na bezpečné správanie v kriminogénnych situáciách a psychickú pripravenosť ohrozených osôb (Zoubková – Moulisová, 2004, s. 76-80)

3. Podľa rozsahu, šírky (veľkosti) cieľového objektu uvádza Hroncová (2006, s. 29):

- široko plošná – uskutočňovaná v celoštátnom alebo regionálnom meradle
- skupinová – zameraná na určitú skupinu populácie napríklad mládež
- individuálna – zameraná na konkrétneho jednotlivca, objekt i miesto

Podľa Turayovej (2001, s.102) môžeme orgány prevencie členiť vzhľadom na úroveň prevencie: národnej úrovni, úrovni ústredných orgánov, úrovni miestnej štátnej správy, úrovni samosprávy, úrovni jednotlivých subjektov prevencie. Halcin (online, www.vazen.sk) upozorňuje, že práve na miestnej úrovni sú problémy kriminality vnímané a precitované najakútnejšie a pocit ohrozenia je každodennou skutočnosťou. Narozdiel od právnych noriem, je špecifickou črtou prevencie na miestnej úrovni adresnosť, ktorá je predpokladom prínosu a efektívnosti.

6 Viktimológia

Viktimológia (lat. victima znamená obe) skúma vzťahy medzi páchatelmi a obetami zločinu. Záujem o samotnú obeť odštartovalo dielo H. von Hentiga z roku 1948 s názvom „Zločinec a jeho obeť“ (Tomášek, 2010, s. 149). V tomto diele ide o vzájomnú interakciu medzi páchatelom a obeťou. Viktimológia je novou súčasťou kriminológie avšak o jej autonómii sa vedú rôzne diskusie a polemiky. Táto veda sa týka obetí ako trestných činov tak i dopravných nehôd, živelných pohrôm i katastrof atď. V súvislosti s kriminalitou viktimológiu považujeme za odvetvie kriminality, ktoré uplatňuje „pohľad na páchatelia a jeho činy z pohľadu obete, ktorou môžu byť jednotlivci, skupiny organizácie a inštitúcie“ (Ondrejko, 2011, s.61)

S viktimológiou sa spája viktimizácia, ktorá „označuje proces zraňovania a poškodzovania jedinca“ (Írtková, 2007, s.12) alej Írtková spomína, že nejde len o samotný trestný čin. Viktimizácia má vlastnú dynamiku a prekračuje priame dôsledky trestného činu. Spravidla sa rozdeľuje na dve fázy: primárnu a sekundárnu. Primárna viktimizácia sa priamo spája s trestným činom, pôsobením ktorého vzniká obeť ujmy. K tejto ujme dochádza vždy keď sa jedinec stane obeťou trestného činu. K sekundárnej viktimizácii nemusí vždy dôjsť, ale ak k nej dôjde tak až po trestnom čine a nesúvisí s konaním páchatelia. O sekundárnej viktimizácii hovoríme vtedy, keď sa objavuje nadbytočné zraňovanie obete napríklad prostredníctvom médií, referovanie polícii a pod.

Zoubková a Moulisová (2004, s. 28) uvádzajú faktory zvyšujúce pravdepodobnosť, že sa osoba stane obeťou trestného činu. Najvýznamnejšie faktory sú:

1. Príslušnosť k rizikovým skupinám ako napríklad profesia, pohlavie, vek, minorita, retardované osoby
2. Spôsob správania: asociálne, nekonvenčné, dlhodobo neriešiacie konflikty
3. Osobnostné vlastnosti: agresivita, provokatívnosť, aškvomysnosť, dobrodružnosť, neopatrnosť, dôverivosť

V roku 2012 Ministerstvo vnútra sa rozhodlo podporiť prevenciu kriminality a na projekty s cieľom zvyšovania bezpečnosti dáva Ministerstvo 1 328 000 eur. Najviac bolo schválených projektov z nitrianskeho kraja. Tieto dotácie budú využité v oblasti viktimnej, sociálnej alebo situácej prevencie pričom situácia prevencia bude podporená sumou vyše 800 000 eur hlavne v podobe nákupu kamerových systémov. (Ministerstvo vnútra, 2012 online)

7 Postoje

Z dôvodu, že sme sa v empirickej časti zaujímali o postoje obyvateľov vybraných regiónov k násilnej trestnej činnosti, považujeme za opodstatnené venovať aspoň časť teórie tomuto pojmu.

V psychológii sa postoje definujú ako „relatívne trvalé sústavy pozitívnych alebo negatívnych hodnotení, emocionálneho cítenia a tendencií konať pre alebo proti spoločenským objektom“ (Krech a kol. 1968 in Oravcová, 2004, s.166) Podľa Boroša (s. 218) si človek počas socializácie utvára obraz sveta v abstraktnej podobe na základe poznania a prežívania. Tieto vzťahy človeka k svetu sa transformujú do relatívne stálych útvarov – postojov. Sú to relatívne stále stanoviská regulujúce správanie, a sú postavené na základe zhodnotených názorov získaných počas života. Umožňujú selekciu v cieľoch a prostriedkoch života a zabezpečujú stabilitu a kontinuitu správania. Prejavujú sa ako v pozitívnych a negatívnych stanoviskách.

M. B. Smith (in Oravcová, 2004, s.168) rozlišuje tri zložky postoja:

1. kognitívna (poznávací) – spája sa s rozumovým hodnotením predmetu postoja a najmä sa utvára preberaním názorov od iných
2. emocionálna (citová) – vyjadruje vzťah k predmetu postoja a utvára sa osobnou skúsenosťou s predmetom postoja
3. konatívna sa prejavuje v tendencii konať určitým spôsobom na predmet postoja. Táto zložka vyplýva z predchádzajúcich zložiek.

Postoje k určitým veciam či javom vytvárajú isté štruktúry usporiadané do tzv. primárnych postojov. V prípade výskumov humanizmu sa ukázalo, že je ovplyvnený

postojmi k trestu smrti, vojne, zaobchádzania so zloincami a pod. V takomto prípade môžeme hovoriť o postojových konšteláciách iže o spojení súboru postojov jedinca. (Boroš, 2001 s. 220-221)

Každý jedinec má svoje postoje usporiadané a s väzbami - svoj vlastný systém postojov. Zvláštnymi druhom postojov sú predsudky iže tradíciou udržiavané iracionálne postoje, ktoré sú prevzaté, a uchovávajú afektogénne vzťahy. Často ide o postoje k etnickým, náboženským, politickým a iným menšinám (Nakončný, 2009, s. 240-241).

8 Empirická časť

8.1 Ciele výskumu

Cieľom je zistiť vzťahy, súvislosti násilnej trestnej činnosti so sociodemografickými ukazovateľmi ako nezamestnanosť, sobášnosť, rozvodovosť, saldo sťahovania. Cieľom je zistiť rozdielnosť týchto vzťahov násilnej trestnej činnosti a sociodemografických ukazovateľov v regióne Nitra (vrátane Zlatých Moraviec) a regióne Nové Zámky (vrátane Šale).

V druhej časti výskumu prostredníctvom analýzy empirických dát bolo cieľom získať obraz o postojoch obyvateľov jednotlivých regiónov na násilnú trestnú činnosť. Cieľom bolo zistiť aké sú postoje obyvateľov na jednotlivé násilné trestné činy, na páchatelia a prevenciu a orgány činné v trestnom konaní. Cieľom bolo aj zistiť či majú obyvatelia obavy.

Tretia časť je kvantitatívna sonda ohľadom páchatelia formou dotazníkov. Cieľom bolo získať predstavu o páchateloch násilnej trestnej činnosti a porovnať výsledky s názormi obyvateľov na násilnú trestnú činnosť.

8.2 Hypotézy

Spomínané ciele boli základom na stanovenie hypotéz. V prvej časti výskumu sme si stanovili základnú pracovnú hypotézu.

HZ: Predpokladáme, že násilná trestná činnosť v oboch regiónoch je ovplyvňovaná sociodemografickými údajmi.

V druhej časti výskumu, kde sme sa zamerali na postoje obyvateľov, sme k stanoveným cieľom sme vytvorili ako pracovné tak i štatistické hypotézy (nulové a alternatívne), ktoré vypovedali o závislosti jednotlivých premenných.

V tretej časti boli objektom skúmania páchatelia násilného trestného činu po vykonaní trestu. Na základe porovnania odpovedí obyvateľov a páchatelia sme overovali hypotézu:

HZ: Predpokladáme, že existujú rozdiely medzi obrazom páchatelia a u obyvateľov a u samotných páchatelia.

8.3 Metóda výskumu a technika spracovania údajov

Keďže našou snahou bolo v predkladanej práci zistiť vzájomné prepojenie násilnej trestnej činnosti so sociodemografickými ukazovateľmi získali sme zo Štatistického úradu a Úradu sociálnych vecí a rodiny údaje za jednotlivé regióny, ktoré sme museli upraviť resp. sčítať údaje za Nitru so Zlatými Moravcami, Nové Zámky so Šaľou,

ke že bola naša pozornosť upriamená na takto rozdelené regióny. Prerátané údaje sociodemografických ukazovateľov sme graficky porovnali s násilnou trestnou činnosťou v daných regiónoch. Konkrétne išlo o porovnanie násilnej kriminality s počtom nezamestnaných, počtom sobášov a rozvodov, saldom s ahoľovaniami. Jednotlivé vzťahy medzi týmito premennými znázorňujú samostatné grafy, ktoré boli spracované, spolu s tabuľkami, programom Microsoft Excel. Pomocou toho istého programu sme do grafov pridali lineárnu trendovú čiaru jednotlivých javov.

V druhej časti výskumu sme si zvolili dotazníkovú metódu na zozbieranie údajov, vzťahom k tomu, ide o metódu časovo i finančne nenáročnú. Dotazník v úvodnej časti obsahoval inštrukcie na jeho vyplnenie. Dotazník obsahoval sociodemografické údaje, ktoré pozostávali z 8 otázok a ďalších 26 otázok. Tri z otázok mali formu škálovania kde mali respondenti hodnotiť možnosti od 1 do 5. Ostatné otázky boli uzavreté z dôvodu lepšieho a jednoduchšieho spracovávania, a aby sme sa vyhli chybám pri zaraďovaní rôznych odpovedí respondentov. Výsledky získané z dotazníkov boli spracovávané pomocou štatistického programu Statistical Package for the Social Sciences 16.0 (alebo len SPSS). Na deskripciu výskumnej vzorky sme použili frekvenčné tabuľky vytvorené prostredníctvom SPSS, a na zisťovanie štatistickej závislosti a veku tesnosti medzi jednotlivými premennými sme využívali kontingenčné tabuľky, funkcie Chí-kvadrátu a kontingenčného koeficientu.

Tretia časť výskumu je venovaná páchatelom, ktorí už nie sú vo výkone trestu. Aj v tomto prípade sme použili dotazníkovú metódu, ktorá je doplnkom k skúmaniu postojov obyvateľov. Ide o kvantitatívnu sondu. Dotazník obsahoval 8 otázok na zistenie sociodemografických údajov o páchatelovi, 19 uzavretých otázok a jednu otvorenú otázku, kde sme sa pýtali na to, čo predchádzalo pred spáchaním násilného trestného činu.

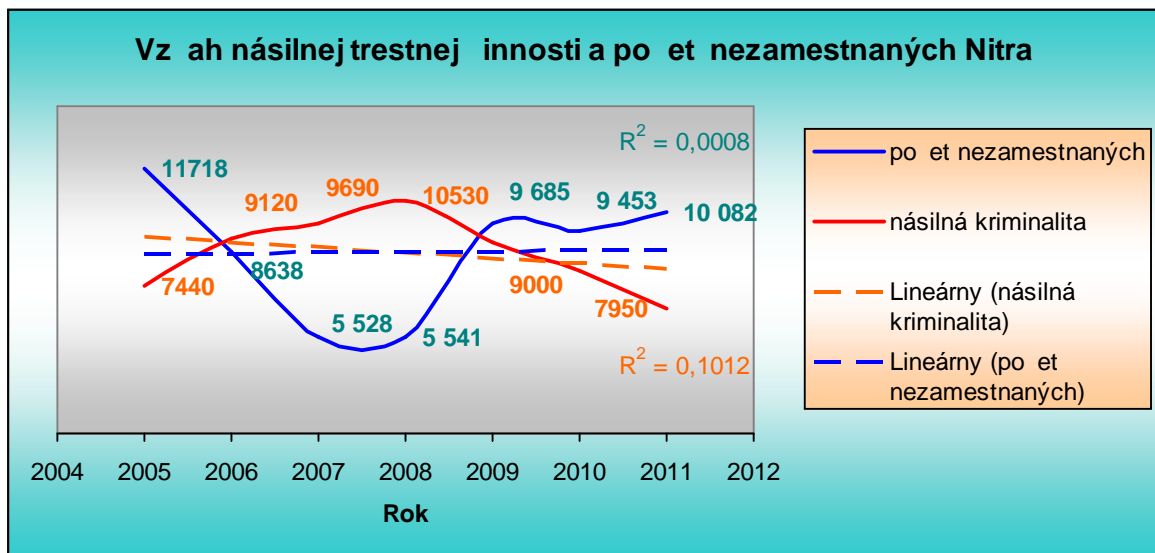
8.4 Interpretácia dát

Vzhľadom k tomu, že dáta získané zo štatistického úradu týkajúce sa násilnej trestnej činnosti sú rozdelené podľa policajných okresov a štruktúra krajských a okresných riaditeľstiev Policajného zboru nie je identická s územnosprávnym členením SR, sme museli upraviť aj ostatné demografické ukazovatele. V prípade Nitrianskeho kraja, v ktorom sa nami zvolené regióny nachádzajú, je okres Zlaté Moravce súčasťou okresu Nitra (Obvodné oddelenie PZ Zlaté Moravce spadá pod Okresné riaditeľstvo PZ v Nitre); okres Šaľa bol do roku 2009 súčasťou okresu Nové Zámky (od roku 2010 bolo vytvorené samostatné Okresné riaditeľstvo PZ v Šali). Z toho dôvodu aj počet nezamestnaných je

sú tom po tu nezamestnaných v okrese Nitra a okrese Zlaté Moravce. Kvôli prehľadnej grafickej úprave sme museli prepočítať násilnú trestnú činnosť, konkrétne v prípade porovnania s počtom nezamestnaných sme počet násilných trestných činov vynásobili tridsiatimi.

NITRA (vrátane Zlatých Moraviec)

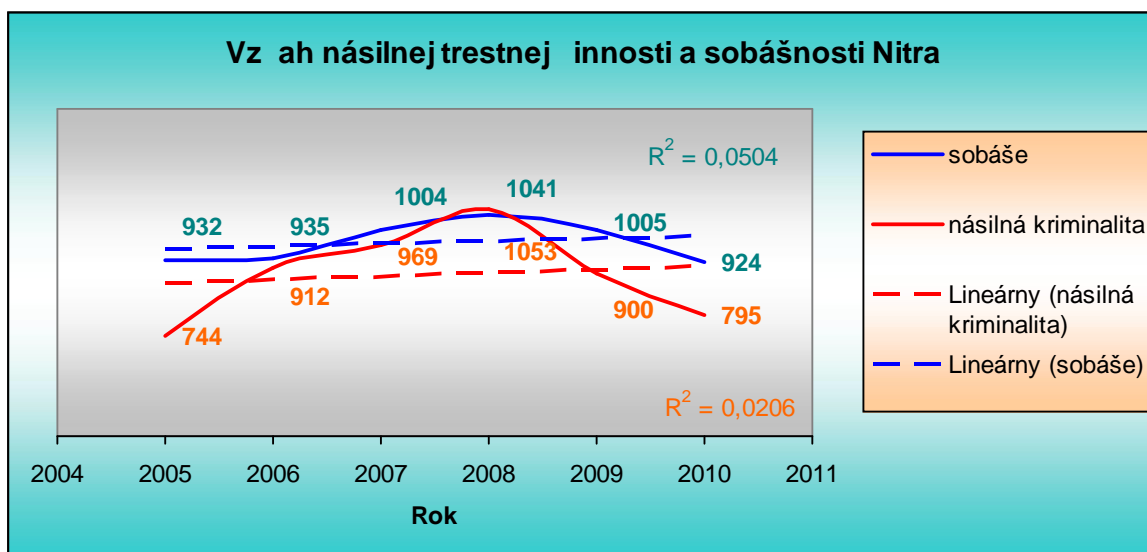
Graf 1: Vzťah násilnej kriminality a počet nezamestnaných za Nitru

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

Z grafu 1 môžeme vidieť závislosť, ktorá zobrazuje stúpajúci počet nezamestnaných a klesajúcu násilnú kriminalitu. Táto závislosť je prekvapujúca, obzvlášť pri predpoklade, že pri stúpajúcej nezamestnanosti sa bude zvyšovať aj kriminalita. Zvyšujúca sa nezamestnanosť zvyčajne so sebou prináša finančné problémy jednotlivých členov spoločnosti. V dôsledku zvyšujúcej sa nezamestnanosti sa zvyšuje psychologický nátlak, stres, nervozita, ktoré môžu viesť k strate sebakontroly, i kontrole hnevu prerastajúceho až do fyzickej podoby. Chceli sme len poukázať na zvyšujúce sa riziko kriminality so zvyšujúcou sa nezamestnanosťou. Napriek tomu dochádza k opačnému vývinu násilnej kriminality vo vzťahu k nezamestnanosti. Takže by sme v tomto prípade odporúčali a považovali za potrebné bližšie skúmanie vzťahu násilnej kriminality voči nezamestnanosti, aby sme mohli odhaliť faktory ovplyvňujúce tento súvis násilnej kriminality s nezamestnanosťou.

Graf 2: Vzťah násilnej kriminality a sobášnosti v Nitre

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

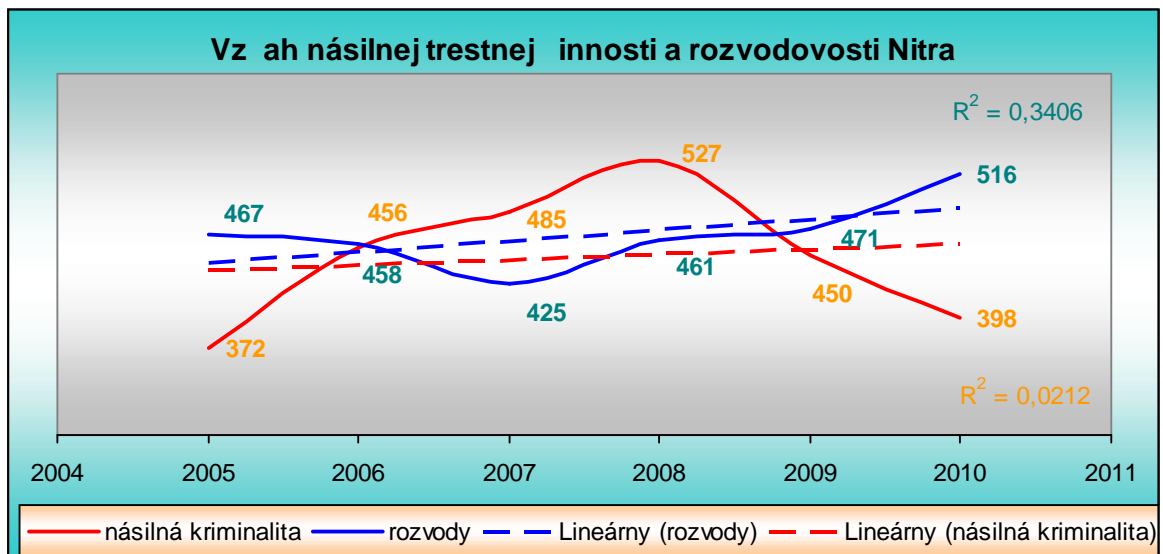
V prípade vzťahu násilnej kriminality (z dôvodu prehľadnosti grafickej úpravy sme ju pozmenili - násilnú trestnú inosť sme vynásobili tromi) a sobášnosti môžeme vidieť pri stúpajúcej tendencii sobášov aj stúpanie násilnej kriminality. Na základe uvedeného grafu 2 sa nám núka podozrenie, že po sobáši dochádza v domácnostiach k domácej násilii, čo by vysvetlovalo stúpajúcu násilnú kriminalitu. Avšak na potvrdenie relevantnosti tejto našej domnienky je nevyhnutné ďalšie hlbšie skúmanie daných javov. O tejto súvislosti vypovedá aj graf 3, vyjadrujúci vzťah rozvodovosti a násilnej kriminality, kde môžeme vidieť, že so stúpajúcou násilnou kriminalitou stúpa aj počet rozvodov, čiže násilná kriminalita by mohla byť aj dôvod rozvodu. K predpokladu súvislosti domáceho násillia so sobášnosťou a rozvodovosťou prikladáme aj tab. 1, obsahujúca násilné trestné činy, ktoré by sme mohli považovať za trestné činy domáceho násillia. Zaradili sme tam týranie blízkej alebo zverenej osoby, porušovanie domovej slobody a úmyselné ublíženie na zdraví. Tab. 1 udáva aj počet násilných trestných činov z celkového počtu násilných trestných činov spáchaných v Nitre a Zlatých Moravciach, ktoré násilné trestné činy sa odohrali v byte, a ktoré boli spáchané príbuznými.

Tab. 1: Násilné trestné činy (týranie, ublíženie na zdraví, porušovanie domovej slobody)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Násilné trestné činy	90	121	113	104	101	104	79
V byte	89	92	102	101	75	56	69
Spáchané príbuznými	67	71	79	72	55	41	47

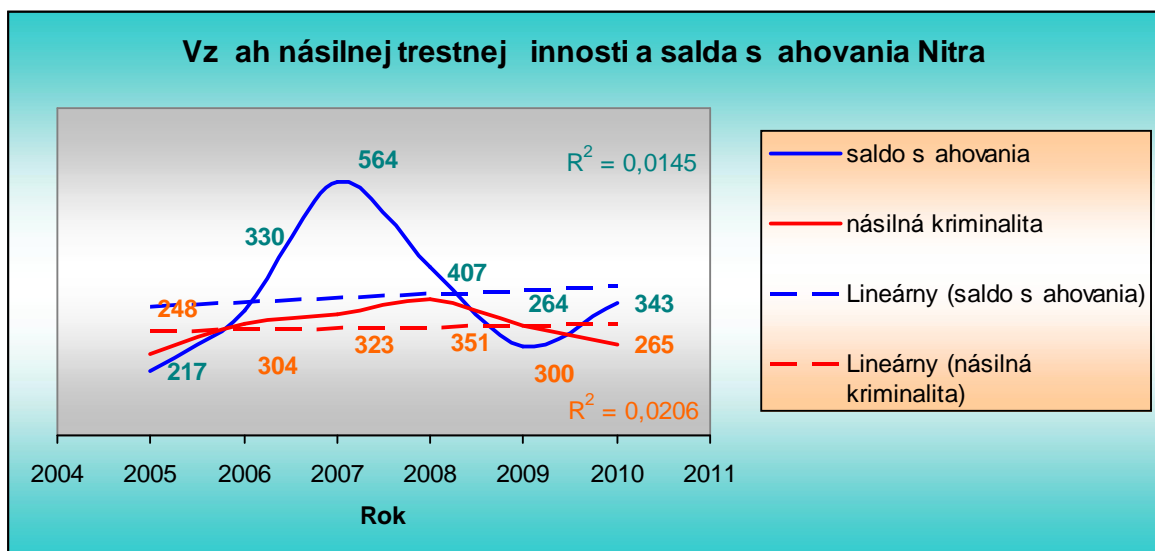
Použité údaje zo ŠÚ SR

Graf 3: Vzťah násilnej kriminality a rozvodovosti v Nitre

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

Graf 4: Vzťah násilnej kriminality a salda s ahovania v Nitre

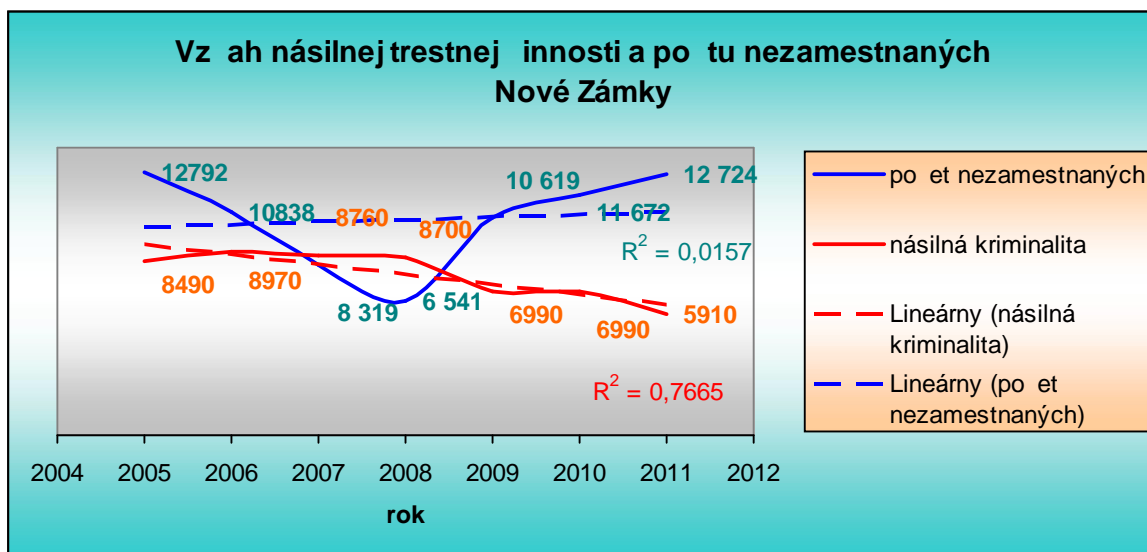

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

V prípade vzťahu násilnej kriminality so saldom s ahovania v Nitre sme podľa grafu 4 nejaké výrazné súvislosti neobjavili.

NOVÉ ZÁMKY (vrátane Šale)

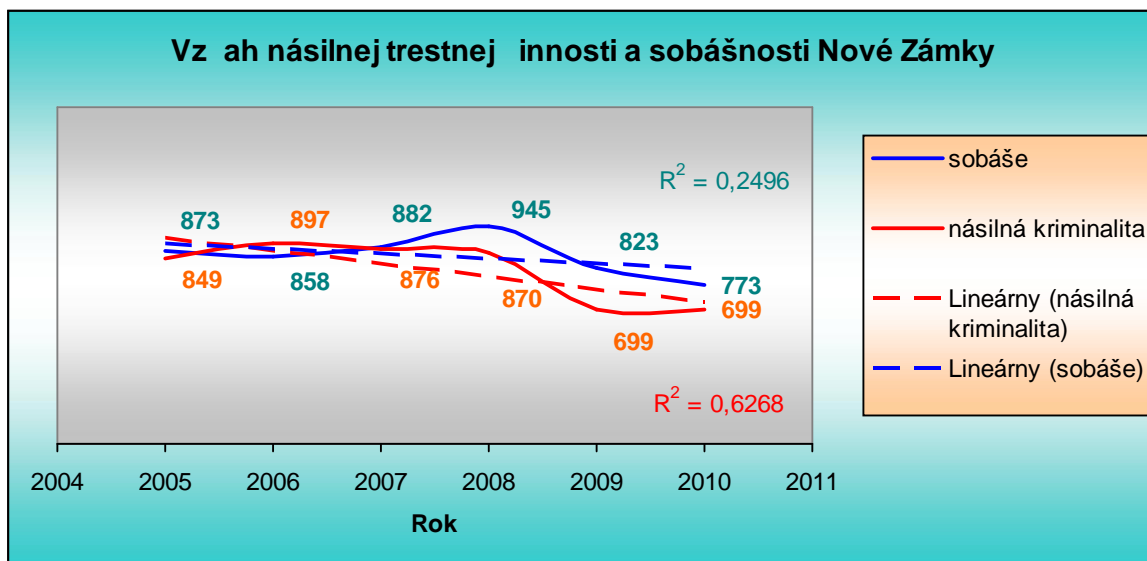
Graf 5: Závislosť násilnej kriminality a po et nezamestnaných v Nových Zámkoch

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

Na základe grafu 5, ktorý vypovedá o závislosti násilnej kriminality a po tu nezamestnaných, môžeme vidieť, že od roku 2008 sa zvyšuje po et nezamestnaných a klesá násilná kriminalita. Aj v tomto prípade, rovnako ako v prípade regiónu Nitry, si táto závislosť vyžaduje hlbšie skúmanie tohto javu. Znovu sme upravili hodnoty násilnej kriminality kvôli grafickej prehľadnosti tak, že sme ju vynásobili tridsiatimi.

Graf 6: Vzťah násilnej kriminality a po tu sobášov v Nových Zámkoch

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

V súvislosti násilnej kriminality a po tu sobášov aj v prípade tohto regiónu môžeme hovoriť o prepojení týchto dvoch javov (Graf 6). Vzhľadom k podobnosti kriviek by sme mohli hovoriť o súvislosti s prejavom domáceho násillia, samozrejme z dôvodu nedostatku dôkazov aj v tomto prípade odporúčame hlbšie preskúmanie tejto súvislosti na potvrdenie našej domnienky. Túto našu domnienku by sme mohli preukázať i vo vzťahu násilnej kriminality (kvôli grafickej prehľadnosti vynásobená dvomi) a rozvodovosti, kde násilná kriminalita klesá a počet rozvodov stúpa, čiže násilná kriminalita môže byť dôvodom rozvodov i v Nových Zámkoch podobne ako v Nitre.

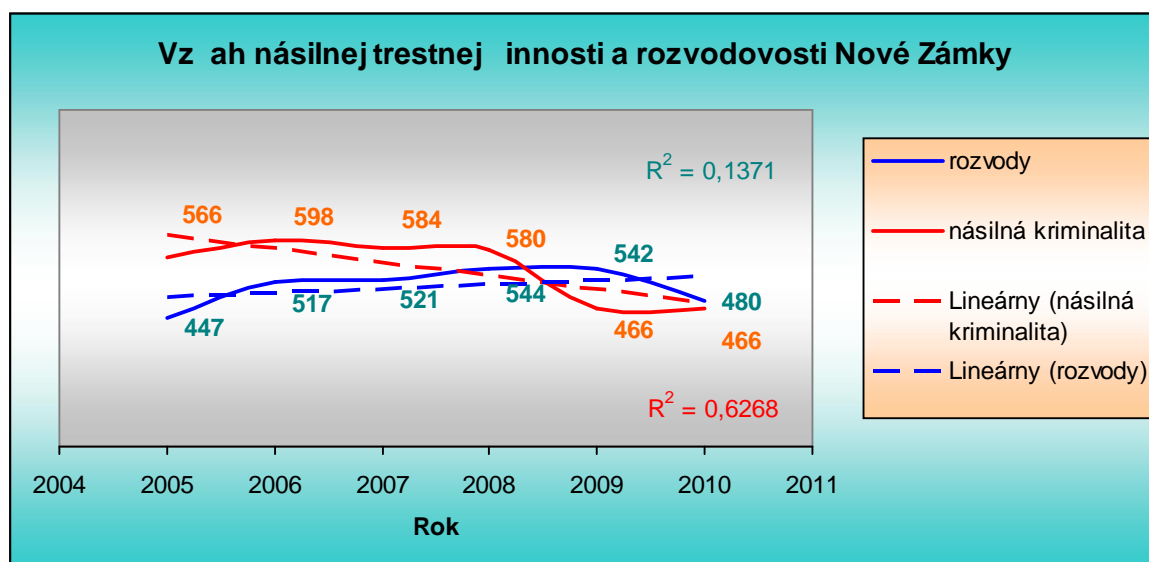
Rovnako ako pri regióne Nitra, i v regióne Nové Zámky, by sme chceli spomenúť násilné trestné činy, ktoré môžu indikovať domáce násillie (úmyselné ublíženie na zdraví, týranie blízkej a zverenej osoby, porušovanie domovej slobody), a počet násilných trestných činov spáchaných v byte i príbuznými.

Tab. 2: Násilné trestné činy (týranie, ublíženie na zdraví, porušovanie domovej slobody)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Násilné trestné činy	97	108	110	108	103	88	72
V byte	58	63	80	105	65	52	48
Spáchané príbuznými	52	41	55	65	42	29	36

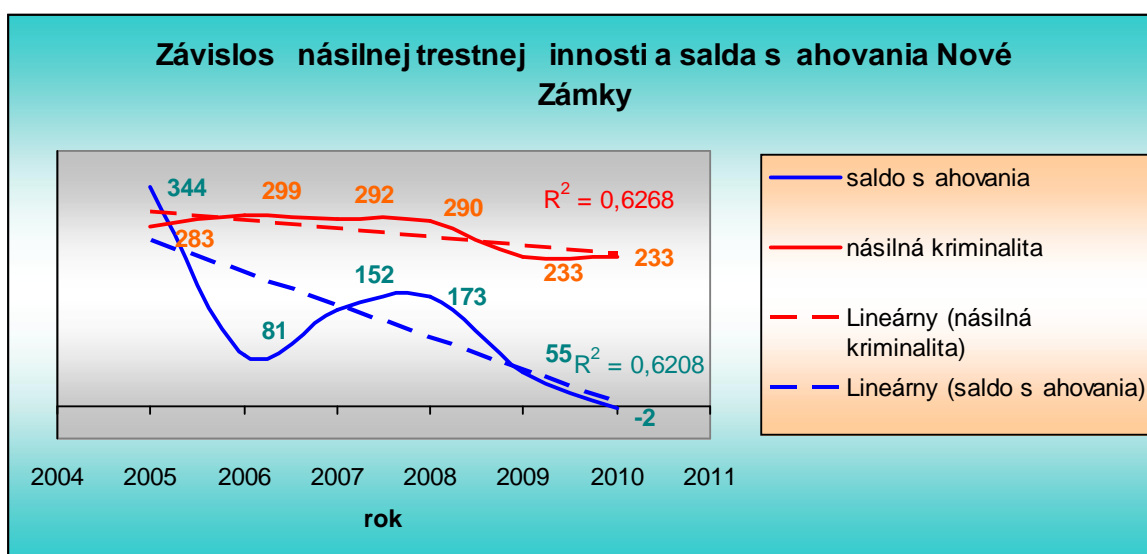
Použité údaje zo ŠÚ SR

Graf 7: Vzťah násilnej kriminality a počet rozvodov v Nových Zámkoch

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

Graf 8: Závislos násilnej kriminality a salda s ahovania v Nových Zámkoch

Použité údaje zo ŠÚ SR a ÚPSVaR

V regióne Nové Zámky a Ša a krivky násilnej kriminality a salda s ahovania majú približne podobný priebeh, z toho dôvodu aj v tomto smere si táto súvislos vyžaduje hlbšie a bližšie skúmanie. Napriek tomu, z grafu 8 sa nám javí súvis týchto dvoch javov hlavne v rokoch 2007 až 2009, na základe oho by sme nemali vylu ova vplyv pris ahovaných obyvate ov na násilnú kriminalitu.

8.5 Charakteristika výskumného súboru (obyvatelia regiónov)

Vzh adom k tomu, že sme skúmali postoje obyvate ov k násilnej trestnej innosti regiónov Nitra a Nové Zámky, respondenti boli obyvatelia týchto regiónov. Dáta získané zo štatistického úradu týkajúce sa násilnej trestnej innosti sú rozde ované pod a policajných okresov pretože štruktúra krajských a okresných riadite stiev Policajného zboru nie je identická s územnosprávnym lenením SR ako sme už spomínali. Takže respondentmi boli obyvatelia okresov Nitra, Zlaté Moravce, Nové Zámky a Ša a. Rozdaných bolo 200 dotazníkov, avšak vrátilo sa nám iba 189 dotazníkov, iže ide o 94,5% návratnos . Zber údajov sa uskuto nil vo februári a marci 2012.

V rámci skúmaného súboru bol podiel žien a mužov približne rovnaký. Zo 189 respondentov muži tvorili 49,7% (n=94) a ženy 50,3% (n=95) (tab.3 Rozloženie výskumného súboru z h adiska pohlavia). Z dôvodu skúmania územného celku okres Nitra a okres Zlaté Moravce na jednej strane, a na strane druhej okres Nové Zámky a okres Ša a sme sa snažili aj o približne rovnomerné rozdelenie dotazníkov v jednotlivých regiónoch. Vzh adom k tomu, že dáta o násilnej kriminalite sú rozde ované pod a okresných

riadiť stiev Policajného zboru, prostredníctvom SPSS programu sme respondentov kategorizovali tak, že sme spojili obyvateľov Nových Zámok a Šale do jedného regiónu – Nové Zámky, a obyvateľov Nitra a Zlatých Moraviec do druhého – Nitra vid. tab. 4 Rozloženie výskumného súboru z hľadiska skúmaných regiónov.

Tab. 3: Rozloženie výskumného súboru z hľadiska pohlavia

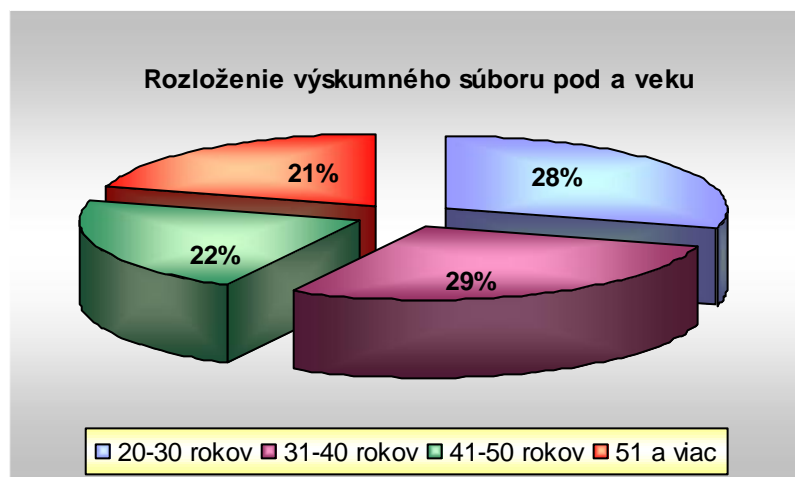
Pohlavie	Absolútne po etnosti	Percentá %
Muž	94	49,7%
Žena	95	50,3%
Spolu	189	100%

Tab. 4: Rozloženie výskumného súboru z hľadiska regiónu

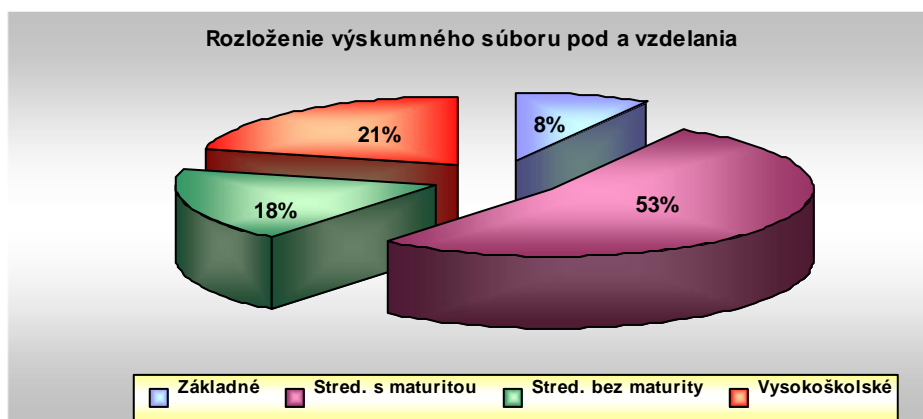
Región	Absolútne po etnosti	Percentá %
Nové Zámky	98	51,9%
Nitra	91	48,1%
Spolu	189	100%

Respondenti boli vo veku od 20 do 78 rokov, pričom priemerný vek bol 39,77 rokov. Pre lepšiu prehľadnosť sme aj vek respondentov kategorizovali pomocou programu SPSS (graf). Z hľadiska vzdelania sa výskumný súbor rozdeľuje ako to znázorňuje graf.

Graf 9: Rozloženie výskumného súboru podľa veku

Graf 10: Rozloženie výskumnej vzorky podľa vzdelania

Rozloženie výskumnej vzorky pod a bydliska (mesto/dedina) bolo mesto 60% a dedina takmer 40%, a z h adiska zamestnanosti 77,2% respondentov je zamestnaných (sem patria zamestnaní, zamestnaní na polovi ný úväzok, SZ O) a nezamestnaných je 22,8% (študenti, nezamestnaní, dlhodobo nezamestnaní, dôchodcovia), z h adiska vierovyznania je 67,7% respondentov kres anov-katolíkov, 5,8% evanjelikov, 16,9% ateistov a 9% sú iného vierovyznania.

V tejto asti sme sa venovali výsledkom získaným v našom výskume. Na deskripciu údajov sme použili grafy spracované v Microsoft Office Excel 2003, a pre bližšie ur enie ve kosti závislosti sme použili kontingen ný koeficient, na základe ktorého sme aj overovali nami stanovené štatistické hypotézy popierajúce silnú závislos medzi premennými. Doplnkom každej štatistickej hypotézy je alternatívna hypotéza, ktorej tvrdenie je opakom nulovej hypotézy.

8.5.1 Postoje obyvate ov vypytovaných regiónov k násilnej kriminalite

Na samotné postoje obyvate ov vypytovaných regiónov k násilnej trestnej innosti sme sa pýtali otázkou i považujú páchanie násilnej trestnej innosti za odsúdeniahodné. HZ: Predpokladáme, že takmer všetci obyvatelia vypytovaných regiónov považujú páchanie násilnej trestnej innosti za odsúdeniahodné bez oh adu na ich sociodemografické charakteristiky.

Tab. 5: Hodnotenie násilnej trestnej innosti

Je pod a Vás páchanie násilnej trestnej innosti odsúdeniahodné?					
		Frequency	Percent	Valid %	Cumulative %
Valid	áno	147	77,8	77,8	77,8
	skôr áno	36	19,0	19,0	96,8
	neviem posúdi	6	3,2	3,2	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Naj astejšou odpove ou bolo áno (n=147) a skôr áno (n=36), iže 96,8% opýtaných považuje páchanie násilnej trestnej innosti za odsúdeniahodnú. Nikto z opýtaných respondentov nepreukázal toleranciu k takémuto konaniu. V závislosti so žiadnou sociodemografickou charakteristikou respondentov nebola preukázaná štatistická závislos .

Pri testovaní každej štatistickej hypotézy sme si zvolili hladinu významnosti 0,05. Na za iatku dotazníku sme sa pokúsili zisti ako obyvatelia vnímajú kriminalitu – jej rozšírenos a druhy násilnej kriminality.

H0 1: Predpokladáme, že medzi rozšírenos ou kriminality v regióne a druhom trestnej inosti v regióne nie je štatistická závislos .

HA 1: Predpokladáme, že medzi rozšírenos ou kriminality v regióne a druhom trestnej inosti v regióne je štatistická závislos .

V prípade závislosti premenných: rozšírenos kriminality (pod a názoru respondenta); najrozšírenejší druh kriminality v mieste bydliska respondenta, na nami zvolenej hladine významnosti $\alpha=0,005$ (95%) a stupni vo nosti 6 je kritická hodnota χ^2 kvadrátu 12,59, pri om naša hodnota prekonala kritickú hodnotu χ^2 kvadrát= 28,462. Z toho dôvodu môžeme hovori o štatistickej závislosti medzi znakmi, o dokazuje aj hodnota signifikancie 0,000, pretože je vyššia ako $p=0,05$ (najnižšia prípustná hodnota, ktorá potvrdzuje štatistickú závislos). Kontingen ný koeficient C vyjadruje mieru korelácie medzi premennými a v tomto prípade vykazuje strednú tesnos závislosti (0,362). iže v tomto prípade môžeme uvažova aj o kauzálnej závislosti týchto dvoch premenných. Až 57% opýtaných si myslí, že v mieste ich bydliska je rozšírená kriminalita a z nich 27% považuje za najrozšírenejšiu majetkovú kriminalitu. Z celkového po tu opýtaných ($n=189$) viac ako až 27% pokladá majetkovú kriminalitu za najrozšírenejšiu. Za druhú najrozšírenejšiu pokladajú násilnú kriminalitu (takmer 19%). Na tre om mieste je ekonomická kriminalita (7,4%) a za ou organizovaná kriminalita (8%). Nulovú hypotézu H0 1 zamietame a prijímame HA 1 pretože medzi premennými existuje stredná tesnos závislosti. Domnievame sa, že respondenti, ktorí boli svedkom kriminality (naj astejšie majetkovej) na základe týchto skúseností tvrdia, že v ich okolí je ve mi rozšírená kriminalita.

H0 2: Predpokladáme, že medzi rozšírenos ou kriminality v regióne a bydliskom (mesto/dedina) nie je štatistická závislos .

HA 2: Predpokladáme, že medzi rozšírenos ou kriminality v regióne a bydliskom (mesto/dedina) je štatistická závislos .

Nako ko je vypo ítaná hodnota χ^2 kvadrátu je 26,896, ktorá je vä šia ako kritická hodnota χ^2 kvadrátu 5,99, pri hladine významnosti $\alpha=0,05$ (95%) a stupni vo nosti 2, môžeme hovori o štatistickej závislosti medzi znakmi (pri sign=0,000). Kontingen ný koeficient C s hodnotou 0,353 vyjadruje strednú tesnos závislosti medzi premennými, takže v tomto prípade môžeme uvažova aj o kauzálnej závislosti premenných.

Vä šina respondentov (43,4%) z mesta si myslí, že v ich meste je trestná innos ve mi rozšírená, a 14,8% respondentov v dedine nepoci uje rozšírenos kriminality na ich

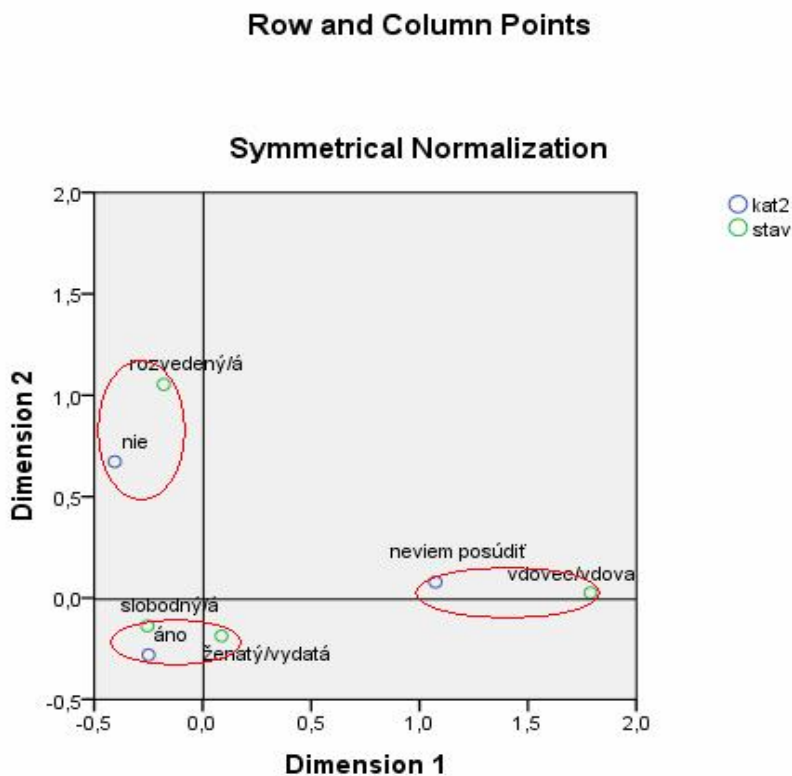
dedine. Aj v tomto prípade prijímame alternatívnu hypotézu HA 2 vyjadrujúcu závislosť bydliska respondenta a jeho názoru na rozšírenosť kriminality. Dôvodom, môže byť väčšia anonymita v mestách, väčšia hustota obyvateľstva a s tým paradoxne spájaný väčší nezaujem obyvateľov o sledovanie diania, prípadne zapletenia sa do vyšetrovania.

H0 3: Predpokladáme, že medzi rozšírenosťou kriminality v regióne a stavom respondenta nie je štatistická závislosť.

HA 3: Predpokladáme, že medzi rozšírenosťou kriminality v regióne a stavom respondenta je štatistická závislosť.

V tomto prípade, pri nami zvolenej hladine významnosti $\alpha=0,05$ (95%) a stupni voľnosti 8 je kritická hodnota Chí kvadrátu 15,51. Naša hodnota Chí kvadrát je 23,950 a pri signifikancii 0,002 môžeme potvrdiť štatistickú závislosť. Na základe kontingenčného koeficientu $C=0,335$ sa nám preukázala stredná tesnosť závislosti medzi stavom respondenta a jeho názorom na rozšírenosť trestnej činnosti, pretože väčšina slobodných (37%) aj vydatých/ženatých respondentov vníma kriminalitu vo svojom okolí ako veľmi rozšírenú oproti rozvedeným i ovdovelým. Pri strednej tesnosti závislosti môžeme uvažovať aj o kauzálnej závislosti stavu respondenta a jeho pohľadu na rozšírenosť kriminality. Závislosť je viditeľná na základe symetrickej korešpondenčnej mapy (graf 9).

Graf 11: Symetrická korešpondenčná analýza – rozšírenosť kriminality a stav respondenta

Zaujímalo nás aj to, či sa obyvatelia obávajú, alebo pociujú strach vo vzťahu ku kriminalite.

H0 4: Predpokladáme, že medzi obavami a pohlavím nie je štatistická závislosť.

HA 4: Predpokladáme, že medzi obavami a pohlavím je štatistická závislosť.

Indikátory: strach z odsúdeného suseda; vyhýbanie sa nebezpečným miestam; strach z niekoho v okolí; strach, že sa stanú obeť násilného činu

Pri otázke či má respondent obavy z toho, že by sa mohol stať obeť násilného trestného činu takmer polovica sa neobáva (47%) a 38% respondentov prejavilo obavy. Takmer 15% sa nevedelo k tejto otázke vyjadriť resp. nevedelo posúdiť. Väčšina respondentov (72%) nemá strach z nikoho vo svojom okolí napriek tomu, že až 36% z nich by malo strach zo suseda, ktorý by bol za násilnú trestnú činnosť odsúdený. Viac ako polovica opýtaných (55%) sa snaží vyhýbať tzv. „nebezpečným miestam“ počas nočných hodín.

Pri indikátoroch strach, že sa stanú obeť; strach z niekoho z okolia neexistuje štatistická závislosť v spojení s pohlavím, nebola presiahnutá kritická hodnota Chí kvadrátu.

Strach, z odsúdeného suseda

Nakoľko je vypočítaná hodnota Chí kvadrátu je 14,813, ktorá je väčšia ako kritická hodnota Chí kvadrátu 5,99, pri hladine významnosti $\alpha=0,05$ (95%) a stupni voľnosti 2, môžeme hovoriť o štatistickej závislosti medzi znakmi (pri $\text{sign}=0,001$). Pri hodnote kontingenčného koeficientu $C=0,270$ ide iba o nízku tesnosť závislosti a teda nemôžeme hľadať kauzálnu závislosť medzi pohlavím a strachom z odsúdeného suseda.

Až takmer 24% žien sa vyjadrilo, že ak by ich sused spáchal násilný čin tak by z neho mali strach, pričom 27% mužov by žiadne strach nepociťovalo.

Vyhýbanie sa nebezpečným miestam

Pri hladine $\alpha=0,05$ a stupni voľnosti 2 je kritická hodnota Chí kvadrát testu 5,99. Hodnota nášho Chí kvadrátu je 7,916 a signifikancia 0,019 tzn. štatistickú závislosť medzi premennými. Avšak veľkosť kontingenčného koeficientu je 0,201 takže ide iba o nízku tesnosť závislosti. Ani v tomto prípade neexistuje kauzálna závislosť medzi pohlavím a vyhýbaním sa nebezpečným miestam.

K testovaniu tejto hypotézy nás viedli predpoklady, že ženy, ktoré sú väčšími obeťmi násilných trestných činov, budú mať väčšie obavy a strach oproti silnejšiemu mužskému pohlaviu. Vzhľadom k tomu, že išlo o nízku tesnosť závislosti premenných,

prípadne sa nepreukázala ani štatistická závislosť premenných, konštatujeme, že pohlavie respondenta nepodmieňuje jeho obavy z kriminality.

H0 5: Predpokladáme, že medzi obavami a bezpečnosťou okolia nie je štatistická závislosť.

HA 5: Predpokladáme, že medzi obavami a bezpečnosťou je štatistická závislosť

Indikátory: herné, krámy a podobné zariadenie v blízkosti obydliá respondenta; zabezpečenie domu/bytu respondenta; osvetlenie; prevencia; skúsenosti s políciou

Respondenti bývajúci v meste sú hustejšie obklopený reštauráciami, krámy, hernými a podobnými zariadeniami. Podľa názoru týchto respondentov spomínané zariadenia ovplyvňujú bezpečnosť ich okolia. Viac to pociťujú respondenti z regiónu Nové Zámky. Získané údaje vykazujú nízku tesnosť medzi zabezpečením domu/bytu respondentov a blízkosťou pobytu spomínaných zariadení ($\text{sign}=0,003$; $\text{Chí kvadrát}=16,234$; $\text{df}=4$; $\text{C}=0,284$). Na obavy respondenta, že sa stane obeťou násilného trestného činu neovplyvňuje osvetlenie v meste/obci, ani prevencia ani schopnosť polície, ale je to samotný pocit bezpečnosti v ich meste/dedine podľa respondentov vplyva na ich obavy ($\text{sign}=0,000$; $\text{Chí kvadrát}=22,328$; $\text{df}=4$; $\text{C}=0,325$). Výrazné rozdiely v názoroch sa neobjavili v otázke prevencii, i so skúsenosťami s políciou a jej riešením násilnej trestnej kriminality. Väčšina respondentov (82%) vyjadrilo negatívny postoj k súčasnemu systému trestov, a takisto 83% respondentov pokladá trestanie násilných trestných činov za nedostatočné.

Môžeme povedať, že vplyv na pocit bezpečia respondentov má hlavne blízkosť herných a krámy, i podobných zariadení v blízkosti ich obydliá, a z toho dôvodu títo respondenti viac dbajú na zabezpečenie svojho domu/bytu. Na základe odpovedí respondentov v súvislosti s prevenciou môžeme povedať, že ju označili za priemernú, ktorá nemá výrazný vplyv na pocit bezpečia respondentov (tab. v prílohe)

Bez ohľadu na región za najzávažnejší násilný trestný čin respondenti označili vraždu a alej zabitie, týranie a únos/opustenie dieťa a. Za najmenej závažné obyvatelia považujú násilie na verejného činiteľa, ruva ku, nebezpečné vyhrážanie a porušovanie domovej slobody.

V nasledovných tabuľkách ponúkame prehľad jednotlivých násilných trestných činov a ich hodnotenie podľa obyvateľov od 1- najmenej závažný až do 5 – najviac závažný.

Tab. 6: Hodnotenie násilných trestných činov podľa závažnosti (obyvatelia Nových Zámok a Šale)

Nové Zámky	1	2	3	4	5
Samovražda	20	16	26	10	26
Vražda	1	8	8	5	76
Nedovolené preruš. tehotenstva	23	12	11	23	29
Únos/opustenie dieťa a	13	4	11	16	53
Lúpežné prepadnutie	5	10	38	23	22
Násilie na verejného činiteľa a	23	24	26	17	7
Úmyselné ublíženie na zdraví	4	13	22	27	32
Zabitie	7	13	11	16	51
Ružba	32	12	29	16	9
Nebezpečné vyhrážanie	15	19	36	18	10
Vydieranie	16	19	27	26	10
Hrubý nátlak	14	19	34	19	12
Týranie	7	20	17	16	38
Porušovanie domovej slobody	22	24	18	22	12
Vydierací únos	22	10	14	19	33

Tab.7: Hodnotenie násilných trestných činov podľa závažnosti (obyvatelia Nitry a Zlatých Moraviec)

Nitra	1	2	3	4	5
Samovražda	23	16	18	17	17
Vražda	1	1	1	3	85
Nedovolené preruš. tehotenstva	12	12	27	23	17
Únos/opustenie dieťa a	1	3	12	35	40
Lúpežné prepadnutie	0	6	35	31	18
Násilie na verejného činiteľa a	19	26	28	11	7
Úmyselné ublíženie na zdraví	0	1	24	41	25
Zabitie	0	3	13	28	47
Ružba	20	20	32	15	4
Nebezpečné vyhrážanie	5	24	33	23	6
Vydieranie	0	14	32	34	11
Hrubý nátlak	0	15	28	33	14
Týranie	0	1	8	25	57
Porušovanie domovej slobody	6	27	37	15	6
Vydierací únos	3	1	11	50	26

Pri zisťovaní štatistickej závislosti a tesnosti sme možnosti odpovedí kategorizovali pomocou funkcie Recode v programe SPSS a to nasledovne: hodnoty 1 a 2 sme spojili a označili ako nezávažný, hodnoty 4 a 5 sme spojili a označili ako závažný a hodnotu 3 sme označili stredne závažný.

H0 6: Predpokladáme, že medzi regiónom a názormi obyvateľov vypytovaných regiónov na jednotlivé násilné trestné činy nie je štatistická závislosť.

HA 6: Predpokladáme, že medzi regiónom a názormi obyvateľov vypytovaných regiónov na jednotlivé násilné trestné činy je štatistická závislosť.

Pri skúmaní závislosti miesta bydliska (región Nitra alebo Nové Zámky) a jednotlivých násilných trestných činov sme zistovali štatistickú závislosť, tzn. že hodnota signifikancie je menšia ako 0,05, a veľkosť tesnosti závislosti (pri hodnote kontingenčného koeficientu C od 0- 0,299-> nízka tesnosť, 0,3-0,599-> stredná tesnosť, 0,6- 1-> vysoká tesnosť premenných). Nízku tesnosť závislosti vykazujú vzťahy medzi miestom bydliska (región) respondenta a vraždou (sign = 0,007; Chí kvadrát= 9,943, df=2; C=0,224); nedovoleným prerušením tehotenstva (sign = 0,006; Chí kvadrát= 10,108, df=2; C=0,225); únos/opustenie dieťaťa (sign = 0,017; Chí kvadrát= 8,158, df=2; C=0,204); úmyselné ublíženie na zdraví (sign = 0,001; Chí kvadrát= 14,462, df=2; C=0,267); zabitie (sign = 0,002; Chí kvadrát= 12,941, df=2; C=0,253); vydieranie (sign = 0,006; Chí kvadrát= 10,178, df=2; C=0,226); hrubý nátlak (sign = 0,006; Chí kvadrát= 10,291, df=2; C=0,228); porušovanie domovej slobody (sign = 0,003; Chí kvadrát= 11,532, df=2; C=0,240).

O strednej tesnosti premenných (kontingenčný koeficient C 0,3-0,599) hovoríme vo vzťahu premenných miesto bydliska (ako sme už spomínali respondenti boli z okresov Nitra, Zlaté Moravce, Nové Zámky, Šaľa) a ako sme kategorizovali na región Nitra, zahŕňajúca aj okres Zlaté Moravce, a región Nové Zámky, ktorý zahŕňa okres Šaľa) a týranie blízkej alebo zverenej osoby (sign = 0,000; Chí kvadrát= 32,933, df=2; C=0,385).

Až 43,4% (n=82) respondentov z regiónu Nitra považuje trestný čin týranie blízkej alebo zverenej osoby za závažný trestný čin a iba jeden respondent ho označil za menej závažný. Oproti tomu 14,3% (n=27) respondentov z regiónu Nových Zámok označil tento trestný čin za menej závažný a 28,6% (n=54) respondentov ho považuje za závažný. Takže môžeme povedať, že v Nitre sa považuje násilný trestný čin týranie blízkej alebo zverenej osoby za závažnejší ako v regióne Nové Zámky. Grafické zobrazenie tejto závislosti uvádzajú tabuľky 11, 12, 13 v prílohe.

Strednú tesnosť premenných vykazujú aj premenné miesto bydliska (región) vydieračský únos (vid. tab. 11 sign = 0,000; Chí kvadrát= 26,415, df=2; vid. tab. 12 kontingenčný koeficient C=0,350). Z tabuľky 10 je zrejmé, že respondenti z Nitry považujú vydieračský únos za závažnejší (27,5%) ako respondenti v Nových Zámokoch (27,5%). Potvrďuje to aj vyššia podoba respondentov z Nových Zámok považujúcich tento trestný čin za menej závažný (16,9%), pričom v Nitre je to len 2,1% respondentov.

V prípadoch týranie blízkej alebo zverenej osoby a vydiera ského únosu hovoríme o strednej tesnosti premenných s okresom bydliska, a preto existuje možnosť kauzálnej príinnosti vzahu týchto premenných. Predpokladáme, že tieto rozdielnosti nastali v dôsledku rozvinutosti mesta Nitra, ktoré sa nazýva aj študentským mesto, plné mladých ľudí obráujúce svoje práva.

Tab. 8 Crosstab premenných okres by vydiera ský únos

			Vydiera ský únos			Total
			menej závažný	závažný	stredne závažný	
Okres	Nové Zámky	Počet	32	52	14	98
		%	16,9%	27,5%	7,4%	51,9%
	Nitra	Počet	4	76	11	91
		%	2,1%	40,2%	5,8%	48,1%
Total		Počet	36	128	25	189
		%	19,0%	67,7%	13,2%	100,0%

Tab. 9: Chí kvadrát

	Value	df	Asymp Sig
Pearson Chi-Square	26,415	2	,000
Likelihood Ratio	29,419	2	,000
Linear by Linear association	9,981	1	,002
N of Valid Cases	189		

Tab. 10: Kontingenčný koeficient

	Value	Appr.Sig
Contingency Coefficient	0,350	,000
N of Valid Cases	189	

H0 7: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondenta a jeho hodnotením jednotlivých násilných trestných činov nie je štatistická závislosť.

HA 7: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondenta a jeho hodnotením jednotlivých násilných trestných činov je štatistická závislosť.

Indikátory: násilná trestná činnosť respondenta, pohlavie, vierovyznanie, vek, ekonomická aktivita, stav, vzdelanie, bydlisko

Násilná trestná činnosť spáchaná respondentom

Prostredníctvom dotazníku sme sa respondentov pýtali či spáchali niekedy násilný trestný čin a skúmali sme vzťah tejto premennej s jednotlivými násilnými trestnými činmi. Z celkového počtu opýtaných 6,3% spáchalo násilný trestný čin viackrát a 4,2%

respondentov sa priznalo k jednorazovému spáchaniu násilného trestného inu. V jednom prípade išlo o lúpežné prepadnutie, dvaja respondenti sa priznali k vydieraniu, traja respondenti k úmyselnému ublíženiu na zdraví a traja k týraníu blízkej alebo zverenej osoby, a až desa opýtaných bolo zapletených v ruva ke.

Nízku tesnos závislosti vykazujú premenné: respondentove spáchanie trestného inu a trestný in nedovolené prerušenie tehotenstvo ($\text{sign}=0,037$; Chí kvadrát= 6,597; $\text{df}=2$; $C=0,184$); trestný in násilie na verejného inite a ($\text{sign} = 0,000$; Chí kvadrát= 15,444, $\text{df}=2$; $C=0,276$), kde ani jeden respondent nepovažoval tento trestný in za závažný; úmyselné ublíženie na zdraví ($\text{sign} = 0,028$; Chí kvadrát= 7,142, $\text{df}=2$; $C=0,191$); týranie blízkej alebo zverenej osoby ($\text{sign} = 0,000$; Chí kvadrát= 17,609, $\text{df}=2$; $C=0,292$); vydiera ský únos ($\text{sign} = 0,033$; Chí kvadrát= 6,834, $\text{df}=2$; $C=0,187$). Pri týchto trestných inoch môžeme hovori o korelácii premenných, avšak vzh adom k tomu, že ide iba o nízku tesnos premenných nemôžeme hovori o kauzálnej závislosti. Napriek nášmu predpokladu, že ke respondent spácha trestný in nebude posudzova tento trestný in príliš prísne, vylučujeme možnos , že názor respondenta na závažnos násilného trestného inu je determinovaný tým, že sám spáchal násilný trestný in..

Pri ostatných násilných trestných inoch (samovražda, vražda, únos/opustenie die a a, lúpežné prepadnutie, zabitie, ruva ka, nebezpe né vyhrážanie, vydieranie, hrubý nátlak, porušovanie domovej slobody) bola signifikancia vyššia ako prípustná hodnota $p=0,05$ a preto sme nemôžeme hovori ani o štatistickej závislosti medzi premennými.

Pohlavie

Môžeme konštatova , že nízka tesnos premenných pohlavie a závažnos násilného trestného inu pod a respondenta je pri násilnom trestnom ine vraždy ($\text{sign} = 0,019$; Chí kvadrát= 7,941, $\text{df}=2$; $C=0,201$) na základe tre ostup ového triedenia sme zistili, že ženy z regiónu Nových Zámok považujú vraždu za závažnejší trestný in ako ženy z Nitrianskeho regiónu (tab. 14 v prílohe); lúpežné prepadnutie ($\text{sign} = 0,035$; Chí kvadrát= 6,681, $\text{df}=2$; $C=0,185$); týranie blízkej alebo zverenej osoby ($\text{sign} = 0,014$; Chí kvadrát= 8,503, $\text{df}=2$; $C=0,207$); porušovanie domovej slobody ($\text{sign} = 0,031$; Chí kvadrát= 6,952, $\text{df}=2$; $C=0,188$). Pri ostatných násilných trestných inoch na základe presiahnutia prípustnej hodnoty signifikancie ($p=0,05$) nemožno hovori o štatistickej závislosti, a ani v jednom prípade nemožno pripúš a kauzálnu závislos . Takže názor respondenta na závažnos násilného trestného inu nie je determinovaná pohlavím respondenta.

Vierovyznanie

Vierovyznanie ovplyvuje názor respondenta v prípade násilného trestného iu lúpežného prepadnutia, kde môžeme hovoriť o strednej tesnosti pri $C=0,331$ ($\text{sign} = 0,003$; $\text{Chí kvadrát} = 23,135$; $\text{df}=8$). Aj v prípade trestného iu ruva ka ide o strednú tesnosť závislosti vierovyznania na názor závažnosti trestného iu ($\text{sign} = 0,012$; $\text{Chí kvadrát} = 19,571$; $\text{df}=8$; $C = 0,306$). Toleranciu vo i ruva ke prejavili väčšinou ateisti, a viac kresťanov - katolíkov považuje ruva ku za menej závažný trestný in ako závažný. V prípadoch ostatných násilných trestných inov sa nepreukázala žiadna súvislosť medzi vierovyznaním respondenta a jeho názorom na tieto trestné iny. V uvedených prípadoch lúpežné prepadnutie a ruva ka by sme mohli uvažovať o kauzálnej závislosti vzhľadom k tomu, že ide o strednú tesnosť závislosti.

Vek

Vek respondenta sme kategorizovali na tieto vekové kategórie 20-30 rokov, 31-40 rokov, 41-50 rokov a 51 a viac rokov. O strednej tesnosti môžeme hovoriť iba v prípade násillia na verejného inite a ($\text{sign} = 0,003$; $\text{Chí kvadrát} = 20,041$; $\text{df}=6$; $C = 0,310$), kde najmladšia veková kategória považuje tento trestný in za menej závažný (takmer 20%). Približne 10% z ostatných vekových kategórií považuje tento in za menej závažný. Pri ostatných trestných inoch sa nepreukázali žiadne súvislosti veku s názorom na závažnosť násilných trestných inov.

Ekonomická aktivita

Možnosti ekonomickej aktivity pre respondentov v dotazníku boli zamestnaný, zamestnaný na polovičný úväzok, študent, nezamestnaný, dlhodobo nezamestnaný, dôchodca invalidný, starobný a SZ O. Tieto možnosti sme kategorizovali na zamestnaný a nezamestnaný. Nízka tesnosť bolo preukázaná v prípade zabitia v súvislosti s ekonomickou aktivitou respondenta ($\text{sign} = 0,000$; $\text{Chí kvadrát} = 17,488$; $\text{df}=2$; $C = 0,291$). Stredná tesnosť je pri premenných ekonomická aktivita respondenta a trestný in vraždy ($\text{sign} = 0,000$; $\text{Chí kvadrát} = 23,530$; $\text{df}=2$; $C = 0,333$), kde až 31,2% zamestnaných respondentov považuje vraždu za závažný trestný in, pričom iba 12,7% nezamestnaných je toho istého názoru. Pri trestnom ine únosu/opustenia die a a taktiež ide o strednú tesnosť ($\text{sign} = 0,000$; $\text{Chí kvadrát} = 31,805$; $\text{df}=2$; $C = 0,380$), kde nezamestnaní respondenti sú zhovievavejší pri tomto trestnom ine (takmer 35% ho považuje za menej závažný) oproti zamestnaným. Predpokladáme, že nezamestnaní respondenti by vraždu, i opustenie die a a vedeli akceptovať, z dôvodu nepriaznivých

vplyvov nezamestnanosti ako nedostatok finančných prostriedkov na vychovávanie dieťaťa.

Stav

V prípade, že sme brali do úvahy stav respondentov (slobodný, ženatý/vydatá, rozvedený, vdovec/vdova) môžeme hovoriť o štatistickej závislosti vo vzťahu s násilným trestným činom (sign=0,004; Chí kvadrát= 22,448; df= 8;C=0,326). V prípade ruva ky považujú slobodní a rozvedení tento čin za menej závažný, čo môže byť kvôli chýbajúcim záväzkom. Stredná tesnosť sa prejavila aj pri premenných stav respondentov a vydieranie (sign=0,011; Chí kvadrát= 19,828; df= 8;C=0,308), kde hlavne slobodní a osamelí ľudia pokladajú tento trestný čin za závažný. Nízka tesnosť je aj pri trestnom čine týrania a stavu respondentov (sign=0,031; Chí kvadrát= 16,941; df= 8;C=0,287).

Stav respondentov môže ovplyvniť jeho názor na trestný čin vydierania a ruva ky, na základe strednej tesnosti závislosti. Predpokladáme, že dôvodom, že práve rozvedení a slobodní sú častejšie konfrontovaní týmito trestnými činmi a preto ich považujú za bežné.

Vzdelanie

Vzdelanie respondentov taktiež môže vplyvať na jeho pohľad na násilné trestné činy, čo sa pri niektorých trestných činoch prejavilo štatistickou závislosťou. Konkrétne ide o vraždu (sign=0,000; Chí kvadrát= 38,622; df= 6;C=0,412), ktorú vysokoškolsky vzdelaní respondenti plne odsudzujú, avšak respondenti so základným vzdelaním sú omnoho zhovievavejší v prípade vraždy a nepovažujú ju za príliš závažný trestný čin. Podobnosť by sme mohli nájsť aj pri trestnom čine únos opustenie dieťaťa (sign=0,013; Chí kvadrát= 16,075; df= 6;C=0,281) aj pri trestnom čine zabitie (sign=0,006; Chí kvadrát= 18,120; df= 6;C=0,296), pri týraní (sign=0,001; Chí kvadrát= 22,802; df= 6;C=0,328); a vydierať skom únose (sign=0,006; Chí kvadrát= 18,020; df= 6;C=0,295). Na základe hodnoty kontingenčného koeficientu môžeme povedať, že pri trestných činoch vražda a týranie vo vzťahu so vzdelaním respondentov ide o strednú tesnosť závislosti. Z toho dôvodu môžeme hovoriť, že pravdepodobne s výškou vzdelania vzrastá aj úcta k ľuďom a životu.

Bydlisko (mesto/dedina)

Pri zohľadňovaní vplyvu bydliska k jednotlivým násilným trestným činom môžeme vidieť štatistickú závislosť s trestným činom nedovoleného prerušenia tehotenstva (sign=0,001; Chí kvadrát= 13,354; df= 2;C=0,257), ktoré odsudzujú zväčša dedinania; úmyselné ublíženie na zdraví (sign=0,010; Chí kvadrát= 9,153; df= 2;C=0,215), ktoré je závažnejšie pre ľudí z mesta ako na vidieku rovnako ako aj vyhrážanie (sign=0,026; Chí kvadrát= 7,262; df= 2;C=0,192), vydieranie (sign=0,010; Chí kvadrát= 9,306; df=

2;C=0,217), hrubý nátlak (sign=0,002; Chí kvadrát= 12,076; df= 2;C=0,246). Avšak vo všetkých spomínaných prípadoch ide iba o nízku tesnosť závislosti a preto nemáme dôvod hľadať príčiny týchto závislostí.

Po zhrnutí všetkých závislostí môžeme skonštatovať, že pohlavie, miesto bydliska (mesto/dedina) a ani trestná vôňa respondentov nie sú determinantmi podmienok ich názoru na závažnosť jednotlivých trestných činov. Isté možnosti vplyvu by sme mohli pripustiť pri vzdelaní v prípade vraždy a týrania, kde môžeme tvrdiť, že s narastajúcou výškou vzdelania narastá prísnejší pohľad na tieto trestné činy. Uritú podmienenosť vykazujú aj ekonomická aktivita pri trestnom čine vražda, opustenie/únos dieťaťa a, pretože zamestnaní respondenti hodnotia tieto trestné činy kritickejšie oproti nezamestnaným. Predpokladáme, že nezamestnaní respondenti by vraždu, i opustenie dieťaťa a vedeli akceptovať, pretože sú častejšie konfrontovaní s kritickými situáciami. V dôsledku nezamestnanosti a následne nedostatku finančných vnímajú opustenie dieťaťa a za východiskové riešenie.

Vierovyznanie taktiež ovplyvňuje názory na závažnosť trestných činov pri ruvoči, lúpežného prepadnutia. Veriaci respondenti pravdepodobne hlavne vďaka snahe neublížiť druhým majú prísnejší pohľad na tieto trestné činy oproti ateistom. Stav slobodní a rozvedení respondenti pravdepodobne v dôsledku chýbajúcim záväzkom nepovažujú ruvoču za závažný trestný čin, avšak o vydieraní ako o menej závažnom trestnom čine hovoria už iba slobodní respondenti. Vdovci tento čin považujú za závažný.

8.5.2 Páchateľa v očiach respondentov

H0 8: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondentov a jeho názormi na páchatelov a nie je štatistická závislosť.

HA 8: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondentov a jeho názormi na páchatelov a je závislosť.

Indikátory: vzdelanie, stav, vek, vierovyznanie, okres bydliska respondentov

Pýtali sme sa respondentov kto je podľa nich páchatelom častejšie, muž alebo žena. Závislosť odpovede na túto otázku sa preukázala na základe vzdelania respondentov (sign = 0,013; Chí kvadrát= 20,879; df=9; C= 0,315). V tomto prípade išlo o strednú tesnosť, keďže všetci respondenti považujú mužov za častejších páchatelov, až na 2,1% stredoškolsky vzdelaných s maturitou, ktorý označil ženy. Vo vzťahu k stavu respondentov hovoríme o strednej tesnosti (sign = 0,013; Chí kvadrát= 25,312; df=12; C= 0,344), pričom

napriek tomu, že 78,8% opýtaných považuje za prevažných páchatelov mužov, takmer 2% ženatých/vydatých označilo ženy a takmer 20% sa nedokázalo k tejto otázke vyjadriť.

Podľa 35% respondentov sú najastejšími páchatelmi Rómovia, avšak takmer polovica opýtaných nezáleží na etnickej príslušnosti. Avšak zamestnaní respondenti si myslia, že Rómovia sú najastejšími páchatelmi násilnej trestnej činnosti, čo preukazuje aj štatistická závislosť ($\chi^2=14,382$, $df=4$, $C=0,266$). Na základe nízkej tesnoty nemôžeme hľadať kauzálnu závislosť.

Názory respondentov na vek páchatelov a násilnej kriminality boli determinované iba vzdelaním, stavom respondenta.

V prípade zistenia závislosti stavu respondenta a veku páchatelov môžeme hovoriť o strednej tesnote závislosti pri hodnote kontingenčného koeficientu $C=0,375$ ($\chi^2=30,853$, $df=16$, $C=0,375$), a pri závislosti vzdelania respondenta a názoru na vek páchatelov je to tiež stredná tesnota závislosti pri $C=0,350$ ($\chi^2=26,381$, $df=12$, $C=0,350$). Istý vplyv na názor na vek páchatelov má aj okres, v ktorom respondent býva. V tomto prípade ide však iba o nízku tesnotu závislosti ($\chi^2=11,939$, $df=4$, $C=0,224$). Porovnaním základným a stredoškolským vzdelaním najastejšie označovali za páchatelov hlavne ľudí vo veku od 16-25 rokov, pričom so zvyšujúcim sa vzdelaním sa zvyšuje aj predpokladaný vek páchatelov. Vysokoškolsky vzdelaní respondenti za najastejších vek páchatelov označovali vek od 26-40 rokov.

Až 80% respondentov si myslí, že ak niekto spácha trestný čin, bude ich páchať aj naďalej.

H0 9: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondenta a jeho názormi na faktory vplývajúce na páchanie násilnej trestnej činnosti nie je štatistická závislosť.

HA 9: Predpokladáme, že medzi sociodemografickými charakteristikami respondenta a jeho názormi na faktory vplývajúce na páchanie násilnej trestnej činnosti je štatistická závislosť.

Indikátory: vzdelanie, stav, vek, vierovyznanie, okres bydliska respondenta

V dotazníku sme požiadali respondentov, aby na škále od 1 do 5 označili mieru vplyvu jednotlivých faktorov na páchanie násilnej trestnej činnosti, pričom 1 bol najmenší vplyv a 5 najväčší. Respondenti hodnotili tieto faktory: rodina a vzťahy, partnerské vzťahy, nezamestnanosť, zlá finančná situácia, problémy v práci, drogy, alkohol, okruh „známych“-partia, provokácia obete, zlá morálka a hodnotový systém.

Najmenší vplyv na páchanie násilnej trestnej činnosti má podľa respondentov stres a nízke tresty. Za faktory najviac podmieňujúce páchanie násilnej trestnej činnosti respondenti označili rodinu,

nezamestnanos , zlá finan ná situácia, zlá morálka a hodnoty, avšak dominujúcimi faktormi sú drogy a alkohol.(tab. 16 v prílohe)

Za ve ký vplyv na konanie páchate a považujú ženy hlavne nezamestnanos (až 32%), pri om muži za vä ší vplyv považujú problémy v práci (26%).

Za ovplyv ujúce faktory na páchanie násilnej kriminality považujú kres ania- katolíci i evanjelici partnerské vz ahy, pri om ateisti týmto vz ahom neprikladajú ve ký vplyv na páchate a. Môžeme hovori o strednej tesnosti závislosti vierovyznania respondentov a ich názor na vplyv partnerských vz ahov na páchanie násilnej kriminality (sign = 0,002; Chí kvadrát= 24,614; df=8; C= 0,339); a o nízkej tesnosti závislosti vierovyznania respondentov na vplyv zlej finan nej situácie na páchate a (sign = 0,019; Chí kvadrát= 18,287; df=8; C= 0,297); na vplyv problémov v práci (sign = 0,039; Chí kvadrát= 16,282; df=8; C= 0,039). Nezamestnanos má pod a viac ako polovice respondentov ve ký vplyv na páchate a a tento názor je ovplyvnený aj vierovyznaním respondenta. Ide o strednú tesnos závislosti (sign = 0,002; Chí kvadrát= 23,963; df=8; C= 0,336).

Stredná tesnos je i pri premenných stav respondenta a jeho názor na vplyv provokácie obete na páchate a (sign = 0,015; Chí kvadrát= 19,032; df=8; C= 0,302). Vä ší vplyv vidia aj respondenti vo veku 31-40 rokov zo strany partnera, o potvrdzuje kontingen ný koeficient C= 0,328 (sign = 0,001; Chí kvadrát= 22,760; df=6).

Na základe uvedených závislostí prijímame alternatívnu hypotézu, predpokladajúcu štatistickú závislos medzi premennými, vzh adom k tomu, že niektoré zo sociodemografické charakteristiky respondentov ovplyv ujú ich názor na faktory podmie ujúce páchanie násilnej kriminality. Silný vplyv má hlavne vierovyznanie respondenta na nezamestnanos , provokáciu obete. Udivujúce je, že napriek tomu, že viac ako polovica respondentov (57%) považuje nezamestnanos za ve mi vplývajúcu na páchanie násilnej trestnej innosti, grafy 1 a 5 nazna ujú nepriamoúmernú závislos po tu nezamestnaných a po tu násilných trestných inov.

8.5.3 Páchatelia

V tretej asti empírie sme sa zamerali na samotných páchate ov. Ke že prístup k odsúdeným je obmedzený a nebolo v našich možnostiach uskuto ni stretnutie s páchate mi vo výkone trestu, pokúsili sme sa aspo o kvantitatívnu sondu s páchate mi násilnej trestnej innosti, ktorí si už odpykali svoj trest. Použili sme rovnako ako pri skúmaní postojov obyvate ov kvantitatívnu metódu formou dotazníku. Ide o siedmych mužov vo veku od 24 do 73 rokov. Dvaja z nich majú základné vzdelanie, traja

stredoškolské s maturitou a dvaja stredoškolské bez maturity. Jeden z nich býva na dedine a ostatní v meste pri om traja sú z okresu Ša a, dvaja z Nových Zámkov a dvaja z Nitry. Jeden je na dôchodku, jeden SZ O a ostatní sú zamestnaní. o sa týka stavu páchate ov jeden je rozvedený, dvaja ženatí a štyria slobodní.

Pýtali sme sa na ich názor na najrozšírenejší druh kriminality v ich meste/obci a piati označili majetkovú kriminalitu, jeden násilnú a jeden organizovanú. Zaujímalo nás z akého násilného trestného inu boli obvinení. Jeden z nich uviedol únos/opustenie dieťa a, týranie blízkej alebo zverenej osoby a ruva ku, pričom v pri niektorých inoch použil zbraň. alší bol obvinený z úmyselného ublíženia na zdraví a ruva ky. Tretí páchate bol obvinený taktiež z úmyselného ublíženia na zdraví, týrania a hrubého nátlaku, o bolo podmienené alkoholom. Štvrtý páchate bol obvinený z úmyselného ublíženia na zdraví, ruva ky, nebezpečného vyhrážania, vydierania, hrubého nátlaku, týrania, porušovania domovej slobody. Piaty bol obvinený z hrubého nátlaku, šiesty z ruva ky a hrubého nátlaku a posledný z násilia na verejného inite a.

Ani jeden z páchate ov nepovažuje svoje vzťahy s rodinou za zlé. Iba jeden bol po spáchaní násilného trestného inu nezamestnaný, o uviedol aj ako dôvod spáchania hrubého nátlaku pod vplyvom alkoholu. Dôvody páchania násilnej trestnej inosti boli hnev, obťažovanie osoby samotného páchate a i jeho blízkych a abstinenčné príznaky. Väšina páchate ov (okrem dvoch) sa i na alej pohybuje medzi u mi v minulosti odsúdených alebo podozrivých z násilnej kriminality. Traja z páchate ov boli v minulosti obeť násilnej kriminality a takmer všetci boli svedkom nejakej násilnej trestnej inosti. Iba jeden uviedol, že má strach z niekoho z jeho okolia. Podľa páchate ov je prevencia nedostatočná rovnako ako aj trestanie násilných trestných inov a systém trestov na SR. Traja páchatelia uviedli, že sa nepoučili. Takmer všetci sa zhodli na tvrdení, že vo väzení sa lovek naučí by ešte väčším zločinom. Na otázku či vedia ovládať svoj hnev záporná odpoveď bola iba v dvoch prípadoch a práve títo dvaja uviedli, že nemajú priateľa. Na otázku ako riešia konflikty dvaja uviedli, že za získanie toho čo chcú, sú schopní použiť aj násilie, u troch to záleží od toho, s kým majú konflikt a dvaja sa snažia konflikty riešiť kompromisom. Iba jeden páchate pociťuje, že sa ho okolie stráni.

Záver

Naša diplomová práca bola zameraná na problematiku násilia a na násilnú trestnú innosť v zrkadle sociodemografických ukazovateľov. Téma násilia a narastajúce kriminality je aktuálnou problematikou celej spoločnosti. Prvá časť našej práce je teoretická, obsahujúca charakteristiky nosných pojmov ako násilie, násilná kriminalita, kriminológia a kriminologické teórie. Vzhľadom k tomu, že prevencia sa považuje za najvhodnejší spôsob eliminácie násilnej trestnej innosťi sme sa rozhodli venovať jednu kapitolu samotnej prevencii. Išlo sa pri trestných činoch zabúda na obeť a preto sme chceli aj touto cestou opomenúť aspoň čiastočne viktimológiu. Keďže sa v empirickej časti venujeme postojom obyvateľov na násilnú trestnú innosť považovali sme za dôležité aspoň v krátkosti objasniť pojem postoje.

Empirická časť sa z troch častí. Prvá je zameraná na porovnanie sociodemografických údajov oboch regiónov s násilnou trestnou innosťou. Sociodemografickými charakteristikami bola nezamestnanosť, rozvodovosť, sobášnosť a saldo sňahovania. Porovnanie sa týkalo dvoch regiónov – Nitry a Nových Zámok. Prihliadajúc na údaje o násilnej trestnej innosťi, ktoré boli rozdelené na základe okresných riaditeľstiev Policajného zboru, sme do regiónu okresu Nitra sme zahrnuli aj okres Zlaté Moravce, a regiónu okresu Nové Zámky sme pripojili okres Šaľa (podľa rozdelenia okresných riaditeľstiev PZ). Na základe grafických zobrazení korelácií násilnej kriminality a sociodemografických údajov sme dospeli k domnienke, že násilná trestná innosť v konkrétnej podobe domáceho násilia (týranie blízkej alebo zverenej osoby, obmedzovanie domovej slobody, úmyselné ublíženie na zdraví) súvisí s rozvodovosťou i sobášnosťou. V prípade nezamestnanosti bolo prekvapujúce zistenie opačného vývoja nezamestnanosti oproti násilnej kriminalite. Keďže sme nemali relevantné indikátory na zistenie skutočného kontextu týchto korelácií odporúčame hlbšie preskúmanie týchto vzťahov.

Druhá časť empirie bola zameraná na obyvateľov skúmaných regiónov, ich postoje, obavy a názory na páchatelia. Zozbieraných bolo 189 dotazníkov. Analyzovali sme údaje z dotazníkov prostredníctvom matematicko-štatistického softwaru SPSS 16. Aby sme predišli nedorozumeniam na základe nedostatku vedomostí obyvateľov v súvislosti s násilnou kriminalitou, zisťovali sme ich názor na každý násilný trestný čin jednotlivo. Za najzávažnejší násilný trestný čin respondenti označili vraždu a alej zabitie, týranie a únos/opustenie dieťaťa. Za najmenej závažné obyvateľia považujú násilie na verejného inžiniera a, ruvačku, nebezpečné vyhrážanie a porušovanie domovej slobody. Až takmer 97%

považuje páchanie násilnej trestnej inosti za odsúdeniahodné. Na základe teoretických poznatkov a výskumov vieme, že kriminalita je prevažne mestským fenoménom, o potvrdili svojimi odpoveami aj respondenti. V ďalšejasti sme sa venovali obavám a strachom obyvateľov v súvislosti s násilnou trestnou innosťou, kde sa preukázala, že takmer polovica sa neobáva, že by sa mohli stať obeťou a takmer trištvrté respondentov ani nemá strach z konkrétnej osoby. Obavy sme zisťovali prostredníctvom indikátorov – strach z odsúdeného suseda, vyhýbanie sa nebezpečným miestam, strach z niekoho v okolí, strach, že budú obeťou. Tieto indikátory sme skúmali vo vzťahu k pohlaviu a napriek nášmu predpokladu, že ženy sa budú viac obávať sa nám tento predpoklad nepotvrdil. Do kategórie obavy sme zahrnuli aj aspekt bezpečnosti, kde boli indikátormi – herne, krmy a iné podobné zariadenia, zabezpečenie domu/bytu, osvetlenie, prevencia a skúsenosti s políciou. Môžeme povedať, že vplyv na pocit bezpečia respondentov má hlavne blízkosť herní a krmi, i podobných zariadení v blízkosti ich obydľia, a z toho dôvodu títo respondenti viac dbajú na zabezpečenie svojho domu/bytu. Na základe odpovedí respondentov v súvislosti s prevenciou môžeme povedať, že ju označili za priemernú, ktorá nemá výrazný vplyv na pocit bezpečia respondentov.

Názory na závažnosť jednotlivých násilných trestných činov sa v závislosti od regiónu pri trestných činoch týrania a vydieračského únosu. Respondenti z Nových Zámok považujú vydieračský únos za menej závažný ako obyvatelia Nitry. Pri skúmaní názorov obyvateľov na jednotlivé trestné činy sme sa zamerali na sociodemografické údaje respondentov a zistili sme, že ak respondent spáchal násilný trestný čin nijako to nemení jeho postoj k jednotlivým činom. Ani pohlavie a miesto bydliska (mesto/dedina) sa neprejavili ako determinanty podmieňujúce názor na násilné trestné činy. Istý vplyv má vierovyznanie vzhľadom k tomu, že veriaci na rozdiel od ateistov sa na ruva ku a lúpežné prepadnutie pozerajú prísnejšie. Z hľadiska veku môžeme skonštatovať, že najmladšia veková kategória z hľadiska násilného trestného činu násilie na verejného činiteľa a svojim postojom. Určitú podmienenosť vykazuje aj ekonomická aktivita pri trestnom čine vražda, opustenie/únos dieťaťa, pretože zamestnaní respondenti hodnotia tieto trestné činy kritickjšie oproti nezamestnaným. Predpokladáme, že nezamestnaní respondenti by vraždu, i opustenie dieťaťa a vedeli akceptovať, pretože sú častejšie konfrontovaný s kritickými situáciami. V dôsledku nezamestnanosti a následne nedostatku finančných vnímajú opustenie dieťaťa za východiskové riešenie. Rozvedení a slobodní respondenti sa pravdepodobne sú častejšie konfrontovaný trestným činom ruvačka, preto ich považujú za bežné a neprikladajú im na dôležitosť. Na základe zistení taktiež môžeme skonštatovať, že

s rastúcou výškou vzdelania sa zvyšuje aj prísnos nazerania na trestné iny vražda a týranie blízkej alebo zverenej osoby.

Pod a respondentov je páchate om násilnej trestnej innosti muž, pri om neprikladajú ve ký dôraz na etnickú príslušnos páchate a. Avšak až 80% respondentov si myslí, že ak niekto trestný in spácha bude ich pácha i na alej. Obyvatelia s nižším vzdelaním ozna ovali za naj astejších páchate ov udi vo veku 16-25 rokov pri om vysokoškolsky vzdelaní ozna ovali za naj astejší vek páchate ov 26-40 rokov. Za najvplyvnejšie faktory na páchanie násilnej trestnej innosti boli ozna ené: rodina, nezamestnanos , zlá finan ná situácia, zlá morálka a hodnoty a dominujúcimi faktormi sú drogy a alkohol. Veriaci respondenti prikladali ve ký význam partnerským vz ahom, nezamestnanosti a provokácii obete.

Avšak vzh adom k tomu, že tieto závery sa týkajú obyvate ov Nitry a Nových Zámkov nemožno paušalizova a zovšeobec ova získané výsledky na celú populáciu v dôsledku iných podmienok.

Obyvate ov a páchate ov spája spoločné hodnotenie systému trestov na SR a trestanie násilných trestných inov, ktoré boli ozna ovali negatívne. Avšak pozitívnejšie vidia obyvatelia prevenciu, ktorú ozna ili za priemernú, pri om pod a páchate ov je nedostatok. Napriek domnienke obyvate ov, že nezamestnanos má zna ný vplyv na páchanie násilnej trestnej innosti, iba u jedného z opýtaných páchate ov bola nezamestnanos prí inou jeho konania. Môžeme hovori o analógii tvrdenia vä šiny respondentov, že ak niekto spácha trestný in bude ho pácha aj na alej s priznaním troch páchate ov, že sa nepou ili.

Prihliadajúc na to, že ide iba o sondu, prostredníctvom ktorej sme chceli aspo získa predstavu o názoroch páchate ov, by sme odporú ali dôslednejší výskum násilnej trestnej innosti zo strany páchate ov, ktorý by dokázal odhali indikátory a determinanty podmie ujúce páchanie násilnej trestnej innosti.

Použitá literatúra:

ARENDOVÁ, Hanah : *Eichmann v Jeruzalém* . MF 1995, ISBN 80-204-0549-6.

BALOGOVÁ – MATULAY – MATULAYOVÁ – ŽUPINA. *Vybrané kapitoly zo sociálnej patológie*. I. vydanie. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 2003, ISBN 80-8068-183-X

BUBELÍNI, Ján. *Prevencia kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, 2001.211 s.

BURKE, Roger Hopkins. *Sociological theory*. USA: Willan Publishing, 2002, 287 s. ISBN 1-903240-46-8

BOROŠ, Július. *Základy sociálnej psychológie: pre študujúcich humánni, sociálne a ekonomické vedy*. Bratislava: Iris, 2001, 227 s. ISBN: 80-89018-20-3

ÍRTKOVÁ, . *Kriminální psychologie*. I. vydanie, Praha: Eurouunion, 1998, 255 s. ISBN 80-85858-70-3.

ÍRTKOVÁ, . *Policejní psychologie*. II. Vydanie, Praha: Portál, 2004, 272 s. ISBN 80-7178-931-3

ÍRTKOVÁ, . - VITOUŠOVÁ. P. *Pomoc ob tem (aj sv dkum) trestných inu*. I. vydanie, Praha: Grada Publishing, 2007, 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2

DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plze : Aleš en k, 2009, 326 s. ISBN 978-80-7380-198-4

EICHLER, Jan. *Hlavní akté i globální války proti terorismu (GWOT), jejich sociální síť , alokativní a autoritativní zdroje*. 2009, Sociológia, Vol 41, No. 5: 457-484

FERRI, Enrico et kol. *Criminal Sociology*, Boston: Little, Brown, and Company, 1917, 577s. dostupné aj na:

http://books.google.sk/books?id=_0y2qwdFqvcC&printsec=frontcover&hl=sk&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=true

FICO, Robert. *Trest smrti*. Bratislava: Kódex Press, 1998, 109 s. ISBN 80-967943-9-8

FILADELFIOVÁ, Jarmila – BÚTOROVÁ, Zora: *Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2005, 130 s. ISBN 80-88935-78-4

FISCHER, Slavomil - ŠKODA, Ji í. *Sociální patologie: Analýza příin a možnosti ovlivování závažných sociálních patologických jevů*. I.vydanie, Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2005. 595 s. ISBN 80-7203-124-4

HALCIN, Jozef. *Prevenencia kriminality v Slovenskej republike*. In Sociálna prevencia, Prevenencia kriminality, Informa no-vzdelávací bulletin rezortu kultúry. ISSN 136-9679, 2006, ro . 1, s. 8-10

HALCIN, Jozef. *Systém prevencie kriminality na miestnej úrovni*. Rada vlády SR pre prevenciu kriminality. [online] Dostupné na: http://www.vazen.sk/system_prevencie_kriminality_na_miestnej_urovni [cit.2012-03-09].

HENDL, Jan. *P ehled Statistických metod*. III.prepracované vydanie, Praha: Portál, 2009, 696 s. ISBN 978-80-7367-482-3

HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. II.prepracované vydanie, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s.r.o., 2004, , 376 s. ISBN 80-10-00341-7

HOLCR, K. – CHALKA, R. *Prognóza vývoja kriminálnej scény Slovenskej republiky*. [online]. Dostupné na <http://www.aepress.sk/mot/full/mo201c.pdf> [cit.2012-01].

HRONCOVÁ, J. - KRAUS, B. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. 1.vyd., Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-223-4

KAPR, J. a kol.. *Sociologické pojmoslovie. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. II. vydanie, Praha: Slon, 1994, 199 s. ISBN 80-85850-03-6

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. IV.vydanie, Praha: SLON. 2005, 204 s. ISBN 80-86429-39-3

KUNÁK, Stanislav. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. I.vydanie, Bratislava: Iris, 2007, 147 s. ISBN 978-80-89256-10-5

LUBELCOVÁ, Gabriela. *Kriminalita ako spoločenský fenomén: Úvod do sociologicky orientovanej kriminológie*. Bratislava: VEDA, 2009. 212 s. ISBN 978-80-224-1051-9

LUBELCOVÁ, Gabriela. *Alternatívne tresty v kontexte stratégií spoločenskej regulácie kriminality (od trestajúcej k obnovujúcej trestnej spravodlivosti)*. In: Sociológia. 2005, vol. 37, No. 1, s. 33-58 dostupné aj na:
<http://www.sav.sk/journals/uploads/02061040Lubelcova.pdf>

MADLIAK, Jozef. *Súbor prác: I. Sankcie a ich výkon v slovenskom trestnom práve, II. Prevencia a prognózovanie kriminality*. Dizertačná práca, Košice: Právnická fakulta UPJŠ. 59 s.

MADLIAK, Jozef. *Kriminológia*. I.vydanie, Košice: ATOM computers, 1998, 159 s. ISBN 80-88951-00-3

MATULAY, Stanislav. *Príručka pre pisateľov bakalárskych a magisterských prác*. Nitra: UKF v Nitre, 2008, 35 s.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha: Karolinum, 2001, 140 s. ISBN 80-246-0279-2

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. II. prepracované vydanie, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1680-5

NOVOTNÝ, O. - ZAPLETAL, J. a kol.. *Kriminologie*. II. prepracované vydanie, Praha: ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2

ONDREJKOVI , Peter. *Násilie ako spoločenský nežiaduci jav*. [online]. 2008, [cit.2012-01]. Dostupné na: <http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110006>
<http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110007>
<http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110008>
<http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110009>
<http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110010>
<http://humanisti.sk/view.php?cisloclanku=2008110011>

ONDREJKOVI , Peter. *Sociálna patológia*. III. Vydanie, Bratislava: VEDA, 2009, 580 s. ISBN 978-80-224-1074-8

ONDREJKOVI , Peter. *Kriminológia pre sociológov, sociálnych pracovníkov a sociálnych pedagógov*. I. vydanie, Nitra: UKF v Nitre, Filozofická fakulta, 2011, 164 s. ISBN 978-80-558-0042-4

ONDREJKOVI , Peter. Vedeckovýskumné pracovisko pre prevenciu kriminality. In: *Mládež a kriminalita* : Zborník. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2006. ISBN 978-80-8094-090-4 s. 24 - 26.

ORAVCOVÁ, Jitka. *Sociálna psychológia*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v BB, Fakulta humanitných vied, 2004, 314 s. ISBN 80-8055-980-5

PECKA, E. *Sociologie politiky*. I.vydanie, Praha: Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2793-6

RÁC, Ivan. *Sociálna patológia a prevencia sociálno-patologických javov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2011. 141 s. ISBN 978-80-8094-913-6

SCHENK, Juraj, *Anómia na Slovensku v roku 2001 až 2008: porovnanie a niektoré metodologické problémy*. In: *Sociológia* 2010, Vol. 42 , NO.4: s. 283-315

SILVERMAN, David. *Ako robí kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005. 329 s. ISBN 80-551-0904-4

SLAVÍKOVÁ, Nataša. *Domáce násilie zobrazované v elektronických médiách a jeho etická spracovanie*. In: *Otázky žurnalistiky* [online]. 2000. 3.ročník, s. 225-232 [cit. 2011-12-29] dostupné na: <http://www.aepress.sk/zurnal/full/oz0300f.pdf>

SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo- mýty a realita, Souvislost mezi sledovaním televize a agresivitou u dětí*. I.vydanie, Praha: Triton, 2007. 168 s., ISBN 80-725-4926-9

TOMÁŠEK, Jan, *Úvod do kriminologie: Jak studovat zlo in.* I.vydanie, Praha: Grada Publishing. 2010. 216 s. ISBN 978-80-247-2982-4

TURAYOVÁ, Yvetta. *Kriminologické aspekty zlo inu*. Bratislava: IURA EDITION, 2001. 150 s. ISBN 80-89047-25-4

TURAYOVÁ, Yvetta - I , Milan. *Spolo nos proti zlo inu*. Bratislava: VEDA, 2009. 232 s. ISBN 978-80-224-1021-2

TURAYOVÁ, Yvetta a kol. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1999. 143 s. ISBN 80-7160-128-4

SCHAVEL, M. – IŠECKÝ, F. – OLÁH, M. *Sociálna prevencia*. III. vydanie, Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2008, 140s. ISBN 978-80-89271-22-1

Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2007 – 2010. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR – Rada vlády SR pre prevenciu kriminality, 2007

ŠIMOV EK, Ivan a kol. *Kriminalistika*. I.vydanie, Bratislava: IURA EDITION, 2001, 253 s. ISBN 80-89047-12-2

VASS, Miklós. *O vzniku, innosti a plánoch Mikroregionálneho preventívneho a vzdelávacieho centra*. In: Sociálna prevencia: Prevencia kriminality Informa no-vzdelávací bulletin rezortu kultúry. 2006, .1, ISSN 1336-9679 s. 4-5

Vízia vývoja Slovenskej republiky do roku 2010 – Inštitút pre verejné otázky: *Kriminalita* kapitola 22. [online]. 2001, s. 299-313 [cit. 2012-03-09] Dostupné na:
<http://archiv.vlada.gov.sk/old.uv/6613/vizia-vyvoja-slovenskej-republiky-do-roku-2020-institut-pre-verejne-otazky.html>

ZBORNÍK REFERÁTOV Z II. MEDZINÁRODNEJ KONFERENCIE: *Mládež a kriminalita*. Nitra: UKF v Nitre, 2006, I.vydanie, 484 s. ISBN 978-80-8094-090-4

ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004, 144 s. ISBN 80-86795-05-5

<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=18750&FileName=05-z300&Rocnik=2005>